

СПРОВОЂЕЊЕ
СТРАТЕГИЈЕ О
ЕКОНОМСКИМ
МИГРАЦИЈАМА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ЗА ПЕРИОД 2021-2027

ОЦЕНА АКЦИОНОГ
ПЛАНА ЗА ПЕРИОД
2021-2023

Публикација

Оцена Акционог плана за период 2021–2023. године за спровођење Стратегије о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године

Издавач

Центар за европске политике – ЦЕП

Ауторка

проф. др Ана Алексић Мирић

Дизајн корица:

Љиљана Ђајић

Лектура и коректура

Маријана Бајин

Београд, новембар 2022.

Компаративна анализа је објављена у оквиру *Циркуларне миграције пре депопулације!* коју спроводи Фондација за развој економске науке – ФРЕН и Центар за европске политике – ЦЕП. Пројекат се реализује уз финансијску помоћ Европске уније. За садржину ове публикације искључиво су одговорни ФРЕН и ЦЕП и та садржина не изражава нужно званичне ставове Европске уније.

САДРЖАЈ

Увод	5
Методологија	8
Ефективност	8
Ефикасност.....	8
Релевантност.....	9
Повезаност.....	9
НАЛАЗИ ЕВАЛУАЦИЈЕ.....	10
Анализа усклађености докумената	10
Анализа по показатељима.....	18
Посебан циљ 1: Изградња и јачање институционалних капацитета за праћење и унапређење квалитета података о економским миграцијама.....	19
Посебан циљ 2: Унапређење услова живота и рада у привредном и друштвеном сектору.....	22
Посебан циљ 3: Усклађивање система образовања са потребама тржишта рада, са акцентом на праћење иновација које носи са собом четврта индустријска револуција, посебно у сфери развијања нових занимања и стручних профила и стварање услова за привлачење страних студената.....	24
Посебан циљ 4: Унапређење сарадње дијаспоре и матице и подстицање транснационалног предузетништва.....	26
Посебан циљ 5: Стварање услова за праћење, подстицање и подршку повратним и циркуларним миграцијама.....	29
Посебан циљ 6: Стварање услова за ефикасније управљање унутрашњим миграционим токовима.....	30
Анализа по носиоцима активности.....	31
ОЦЕНА И ПРЕПОРУКЕ.....	46
Оцена ефективности.....	46
Оцена ефикасности.....	53
Оцена релевантности.....	54
Оцена повезаности.....	55
Оцена Посебног циља 5.....	58
РЕФЕРЕНЦЕ.....	63

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

АП – Акциони план

ГИЗ – Немачка организација за међународну сарадњу

ДИМАК – Немачки информативни центар за миграције, стручно образовање и каријеру

ЕУ – Европска унија

ЕУРОСТАТ – (European Statistical Office) – Европски завод за статистику

ИКТ – Информационо-комуникационе технологије

КИРС, КОМИМ – Комесеријат за избеглице и миграције

МБПД – Министарство за бригу о породици и демографију

МЉМПДД – Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог

МП – Министарство привреде

МПНТР – Министарство просвете, науке и технолошког развоја

МРЗБСП – Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања

МСП – Министарство спољних послова

МСЦ – Миграциони сервисни центри

МУП – Министарство унутрашњих послова

НАЛЕД – Национална алијанса за локални економски развој

НИО – Научно-истраживачке организације

НСЗ – Национална служба за запошљавање

НТП – Научно-технолошки парк

ПКС – Привредна комора Србије

РАС – Развојна агенција Србије

РЗС – Републички завод за статистику

РПК – Регионална привредна комора

РС – Република Србија

РСС – Регионални савет за сарадњу

СДЦ – Швајцарска развојна агенција

У Србији се често чују ставови да се земља суочава са озбиљним проблемом емиграције који треба стратешки решити. Ови ставови су поткрепљени подацима да је Глобални индекс конкурентности 2018–2019. сврстао Србију на 134. место од 137 ранжираних земаља у контексту њене способности да задржи таленте или спречи „одлив мозгова“, као и утиском да су многи сектори у Србији погођени трендом повећане емиграције квалификованих радника као што су медицинске сестре, возачи аутобуса и камиона, и високообразованих стручњака различитих профила, пре свега лекари и инжењери. Изводи се закључак да су бољи услови рада и перспектива за развој каријере, који се нуде у развијеним земљама, посебно у ЕУ, најјачи мотивациони фактори емиграције.

Са друге стране, иако ређе, могу се чути мишљења да велики део миграционе дијагностике, којом се барата у јавној сфери, није сасвим добро протумачен. Овакво мишљење темељи се на чињеници да је миграциона статистика веома компликована и ставовима да се искривљени делови информација те тако компликоване и непотпуне миграционе статистике преузимају и преводе у „опште знање“, што је као резултат дало широко распрострањен став да је један од најжитнијих проблема са којима се суочавају српско друштво и привреда масовно исељавање из Србије (а посебно егзодус „најбољих и најпапетнијих“), те да је биланс исељавања из године у годину све лошији по Србију. Наиме, недавна анализа (Арандаренко, 2022) износи донекле другачије ставове и аргументе: (1) да је образовна структура људи који одлазе из земље слична нивоу образовања домицилне популације, (2) да из Србије у већем броју одлазе појединци с нижим образовањем у односу на оне висококвалификоване, (3) да је наратив о одливу мозгова предимензиониран и (4) да у контексту коментарисања миграционе статистике треба узети у обзир и могућност да порески и социјални систем у Србији последњих двадесет година нису адекватно третирали нискоквалификовану и средњеквалификовану радну снагу, сиромашне раднике, вишедетне и велике породице, као и људе у сеоским подручјима, покрећући тиме за Србију неповољан миграциони тренд, управо у овим структурама. Примећује се, такође, да је тај доминантно алармантни тон – да Србију напуштају углавном млади и образовани, да су они који одлазе боље образовани и талентованији од оних који остају, да Србија има најмањи капацитет у свету да задржи таленте и да већина – две трећине или више – студената и младих жели да напусти земљу итд. (Светска банка, 2019) – значајно је утицао на политику Владе према миграцијама па је у 2019. години прва верзија *Стратегије о економским миграцијама* била скоро у потпуности фокусирана на начине за спречавање „одлива мозгова“ и мере стимулација повратка. Знатно уравнотеженија верзија овог документа усвојена је као финална.

Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године („Службени гласник РС“, број 21/20 – у даљем тексту: Стратегија) представља оквир националне политике управљања економским миграцијама, са истакнутим општим циљем стварања привредног и друштвеног амбијента за успоравање одласка радно способног становништва, јачање веза са дијаспором, подстицање повратних и циркуларних миграција, као и привлачење странаца различитих образовних профила. Као посебни циљеви истакнути су:

1. Изградња и јачање институционалних капацитета за праћење и унапређење квалитета података о економским миграцијама;
2. Унапређење услова живота и рада у привредном и друштвеном сектору;
3. Усклађивање система образовања са потребама привреде, са акцентом на праћење иновација које носи са собом четврта индустријска револуција, посебно у сфери развијања нових занимања и стручних профила и стварање услова за привлачење страних студената;
4. Унапређење сарадње дијаспоре и матице и подстицање трансационалног предузетништва;
5. Стварање услова за праћење, подстицање и подршку циркуларним и повратним миграцијама;
6. Стварање услова за ефикасније управљање унутрашњим миграционим токовима.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања образовало је Радну групу за израду Предлога акционог плана за примену Стратегије, решењем од 16. марта 2020. године. Радну групу је чинило 18 чланова, међу којима су били представници Министарства финансија, Министарства привреде, Министарства омладине и спорта, Кабинета министра без портфеља задуженог за демографију и популациону политику, Комесаријата за избеглице и миграције, Националне службе за запошљавање, Сталне конференције градова и општина, Републичког секретаријата за јавне политике, Републичког завода за статистику, УГС „Независност“, Савеза самосталних синдиката Србије, Уније послодаваца Србије, НАЛЕД-а, као и представници приватних компанија. У изради овог акционог плана, учествовали су и представници Кабинета председника Владе, Министарства унутрашњих послова, Министарства просвете, науке и технолошког развоја а, такође, пружена је и техничка и саветодавна подршка Немачке организације за међународну сарадњу (ГИЗ) кроз програм „Миграције и дијаспора“.

Вођена посебним циљевима Стратегије, Радна група је у периоду од јуна до августа 2020. године одржала низ консултативних састанака који су као резултат дали дефинисане активности Акционог плана. Јавна расправа је спроведена у периоду од 14. јануара до 4. фебруара 2021. године. Предлози, примедбе и сугестије у облику општих коментара на Предлог акционог плана као целине или у облику коментара на конкретне делове који су прихваћени, унети су у текст Предлога акционог плана. Стратегијом је предвиђено доношење трогодишњих акционих планова ради њеног спровођења, а за први акциони план предвиђено је да се донесе за период 2021–2023. године. Акциони план за период 2021–2023. године за спровођење Стратегије о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године објављен је у „Службеном гласнику РС“ број 89 од 15. септембра 2021. године.

За координацију и извештавање о реализацији Акционог плана задужена је Група за нормативне и студијско-аналитичке послове у области запошљавања и економских миграција и надзор у области запошљавања и Радна група за спровођење и праћење Стратегије и Акционог плана.

У циљу праћења постигнутих резултата и процене успешности реализације мера и активности, сва тела задужена за њихово спровођење у обавези су да припремају извештаје које достављају или Влади или Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, након чега ће сажети приказ извештаја о спровођењу Стратегије бити објављен на интернет презентацији тог министарства.

О резултатима спровођења Акционог плана извештава се по истеку сваке календарске године. Ти извештаји се припремају како би се могли анализирати постигнути резултати и, у односу на њих, и дефинисане активности, утврдила успешност реализације, уз указивање на носиоце који до тада нису у довољној мери реализовали предвиђене активности и кориговати даљи рад на постизању предвиђених циљева.

Извештаји свих тела задужених за спровођење мера и активности предвиђених Акционим планом, садрже податке о:

- 1) реализацији циљева Стратегије и мера и активности предвиђених Акционим планом по појединачним областима, кроз достављање статистичких и других података о реализованим активностима и броју укључених лица;
- 2) финансијским средствима утрошеним за реализацију предвиђених мера и активности у току извештајног периода;
- 3) планираним средствима за текућу годину и пројекцијама за наредне две године, у складу са могућностима буџета и плановима органа;
- 4) пројектним активностима на међународном нивоу по основу којих се обезбеђују средства за одређене намене у вези са успешнијим спровођењем активности на нивоу текуће године.

Након истека периода важења првог трогодишњег Акционог плана, приступиће се изради извештаја о резултатима његовог спровођења, односно о резултатима реализације активности предвиђених овим акционим планом. На основу резултата о спроведеним активностима, а пре истека првог акционог плана, започеће се са процесом израде другог акционог плана, који треба да, заједно са реализованим активностима из првог акционог плана, доведе до реализације општег и посебних циљева на нивоу Стратегије.

Фондација за развој економске науке – ФРЕН и Центар за европске политике – ЦЕП од јануара 2022. спроводе пројекат „Циркуларне миграције пре депопулације! Иновативна решења за подстицање циркуларне миграције као стуб повећане конкурентности и економског развоја“, уз подршку Европске комисије. Један од кључних циљева Пројекта је да кроз трансформацију локалних/регионалних ОЦД у Регионалне центре изврности за циркуларну миграцију (РеЦеЕк), покаже како ОЦД могу да учествују у конструктивном дијалогу о реформи јавних политика и да развије сет препорука заснованих на доказима кроз које директно помаже влади у испуњавању сродних политичких циљева и задатака. Оцена Акционог плана један је у низу докумената и пројектних активности (компаративна анализа у неколико европских земаља, анализа јаза, извештаји са округлих столова и састанака, да наведемо неке). Пројекат ће резултирати једним документом који ће укључивати препоруке засноване на доказима.

Ова Евалуација је припремљена је на половини циклуса реализације првог Акционог плана 2021–2023. и написана је на српском језику, како би њени налази могли да се користе приликом припреме новог Акционог плана.

МЕТОДОЛОГИЈА

Циљ ове евалуације је да систематично анализира Акциони план за имплементацију Стратегије о економским миграцијама и да на бази такве анализе објективно оцени и информише креаторе јавних политика и доносиоце одлука о резултатима оствареним у досадашњем току спровођења Стратегије, као и да понуди препоруке за евентуалне корективне мере за даље. Евалуација је заснована на анализи на нивоу (1) усклађености докумената који на директан или индиректан начин уређују област управљања миграцијама, са нагласком на област економских миграција коју уређује Стратегија и пратећи Акциони план, (2) показатеља реализације општег и посебних циљева и (3) носилаца реализације општег и посебних циљева. Оцена ће бити изведена спрам четири критеријума: (1) ефективност, (2) ефикасност, (3) релевантност и (4) повезаност.

Ефективност

Акционим планом предвиђено је да се општи циљ реализује кроз шест посебних циљева, чија ће се имплементација остваривати у периоду од 2021. до 2023. године кроз већи број мера које садрже појединачне активности. Анализа ефективности обухватиће следећа питања:

1. Да ли су постављени прави циљеви?
2. Да ли су циљеви формулисани као СМАРТ?
3. Да ли су циљеви праћени конзистентним и упоредивим индикаторима?
4. Који фактори су омели или олакшали постизање циљева?
5. Који су кључни фактори који утичу на остваривање посебних циљева Акционог плана?

Ефикасност

Предлагачи овог Акционог плана (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања) и носиоци појединачних активности из Акционог плана извршили су процену финансијских средстава неопходних за реализацију посебних циљева, мера и активности, а у складу са планско-буџетским процедурама. Анализа ефективности обухватиће следећа питања:

1. Које су користи од Стратегије и Акционог плана, а који су генерисани трошкови? У којој мери је стратегија исплатива?
2. Који су фактори који утичу на ефикасност мера Стратегије и Акционог плана?
3. У којој мери су планирана средства релевантна за постизање циљева Стратегије и Акционог плана?

Релевантност

Анализа релевантности обухватиће следећа питања:

1. У којој мери су Стратегија и Акциони план релевантни с обзиром на потребе / изазове Србије и да ли су релевантни с обзиром на тренутне потребе и изазове?
2. У којој мери су Стратегија и Акциони план релевантни с обзиром на специфичне потребе заинтересованих страна?

Повезаност

Анализа повезаности обухватиће следећа питања:

1. У којој мери су циљеви и активности утврђени Стратегијом и Акционим планом међусобно кохерентни?
2. У којој мери су циљеви и активности утврђени Стратегијом и Акционим планом комплементарни са другим интервенцијама државе?

Техника прикупљања података

Прва фаза истраживања била је заснована на прикупљању информација о стању у области економских миграција на бази релевантних, валидних и актуелних података. Ова фаза обухватила је два типа истраживања: кабинетско (деск) истраживање: 30 дана (април 2022. године) и прикупљање података на терену: 60 дана (мај–јун 2022. године). Током кабинетског истраживања подаци су прикупљани на бази постојеће документације. Кабинетско истраживање поновљено је када је објављен *Извештај о реализацији Акционог плана* почетком јуна 2022. године, који садржи веома важне податке о реализацији АП за 2021. годину. Прикупљање података допуњено је групним и индивидуалним интервјуима.

НАЛАЗИ ЕВАЛУАЦИЈЕ

Анализа усклађености докумената

Закони

С обзиром на то да су преговори за пријем Републике Србије у чланство Европске уније декларисани као приоритет за државу, током протеклих неколико година Влада је израдила законе на путу ка усклађивању националног законодавства са правним тековинама Европске уније: Закон о управљању миграцијама („Службени гласник РС”, број 107/12), Закон о странцима („Службени гласник РС”, бр. 24/18 и 31/19), Закон о граничној контроли („Службени гласник РС”, број 24/18) и Закон о азилу и привременој заштити („Службени гласник РС”, број 24/18). Област миграција уређена је и Законом о запошљавању странаца („Службени гласник РС”, бр. 128/14, 113/17, 50/18 и 31/19).

ТАБЕЛА 1: АНАЛИЗА УСКЛАЂЕНОСТИ ДОКУМЕНАТА

РБ	Документ	Област коју покрива	О релевантности документа за област економских миграција
1	Закон о управљању миграцијама („Службени гласник РС”, број 107/12)	Један од кључних закона у области миграција уопште, последично и економских миграција.	Дефинише значење израза миграција. Дефинише различите облике миграција. Дефинише надлежности и процедуре за њихово регулисање. Усвајањем закона успостављен је координисани систем за управљање миграцијама, дефинисана су начела, као и државни орган надлежан за управљање миграцијама и јединствени систем прикупљања и размене података у овој области. Закон предлаже начела за спровођење миграционе политике и управљање миграцијама.
2	Закон о дијаспори и Србима у региону („Службени гласник РС”, број 88/09)	Први системски закон о односима између матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону. Као такав, представља нормативну базу за вођење дугорочне политике према нашим исељеницима.	Представља свеобухватан правни акт који отвара широке могућности сарадње дијаспоре, Срба у региону и матице, институционализацију те сарадње и даје оквир за артикулацију интереса дијаспоре и Срба у региону у односу на матицу. Уређује начин очувања, јачања и остваривања веза дијаспоре и Срба у региону са матичном државом, надлежност и међусобни однос органа Републике Србије у обављању послова у области односа са дијаспором и Србима у региону. Институционализује сарадњу кроз формирање Скупштине дијаспоре и Срба у региону и припадајућих савета, и оснивање Савета за односе са Србима у региону и Савета за дијаспору. Евидентирање организација у дијаспори и организација Срба у региону отвара веће могућности за заштиту интереса Републике Србије, њених држављана и правних лица у иностранству у сарадњи са министарствима и институцијама надлежним за односе са дијаспором за предузимање мера ради унапређења односа са исељеницима у иностранству.

3	Закон о странцима („Службени гласник РС”, бр. 24/18 и 31/19)	Уређује услове за улазак, кретање, боравак и враћање странаца, као и надлежност и послове органа државне управе Републике Србије, у вези са уласком, кретањем, боравком странаца на територији Републике Србије и њиховим враћањем из Републике Србије.	Законом се уређују и услови издавања дозволе привременог боравка страног држављанина у Републици Србији, који намерава да борави у Републици Србији дуже од 90 дана, између осталог, по основу запошљавања, студирања, стручне специјализације, обуке и праксе, научно-истраживачког рада или друге научно-образовне активности, спајања породице и др.
4	Закон о граничној контроли („Службени гласник РС”, број 24/18)	Уређује граничну контролу, полицијска овлашћења у вршењу граничне контроле, као и сарадњу између органа државне управе који су надлежни за интегрисано управљање границом.	Прописано је да прелазак државне границе представља свако кретање људи преко државне границе. Државна граница се прелази на граничном прелазу, уз важећу путну исправу или другу исправу прописану за прелазак државне границе, у радно време граничног прелаза и у складу са међународним уговором. Дефинише ирегуларне миграције.
5	Закон о запошљавању странаца („Службени гласник РС”, бр. 128/14, 113/17, 50/18 и 31/19)	Уређује услове и поступке за запошљавање странаца у Републици Србији и друга питања од значаја за запошљавање и рад странаца у Републици Србији.	Странац се запошљава у Републици Србији ако су испуњени услови утврђени законом, односно потврђеним међународним уговором. Странац који се запошљава у Републици Србији у складу са овим законом, има једнака права и обавезе у погледу рада, запошљавања и samozapošljavanja као и њени држављани, ако су испуњени услови у складу са законом. Запошљавање странца остварује се под условом да поседује визу за дужи боравак по основу запошљавања, одобрење за привремени боравак или стално настањење и дозволу за рад, ако овим законом није другачије утврђено.
6	Закон о условима за упућивање запослених на привремени рад у иностранство и о њиховој заштити („Службени гласник РС”, бр. 91/15 и 50/18)	Уређује на свеобухватан начин права запослених који се упућују на привремени рад у иностранство, заштиту запослених на привременом раду у иностранству, услове, поступак и обавезе послодавца у вези са упућивањем запослених на привремени рад у иностранство, сарадњу органа и организација које обављају послове државне управе у вези са заштитом права запослених на привременом раду у иностранству и надзор над применом овог закона.	Овај закон се примењује на послодавце који упућују запослене на привремени рад у иностранство због: 1) рада у оквиру извођења инвестиционих и других радова и пружања услуга, на основу уговора о пословној сарадњи, односно другог одговарајућег основа; 2) рада или стручног оспособљавања и усавршавања за потребе послодавца у пословним јединицама послодавца у иностранству, на основу акта о упућивању или другог одговарајућег основа; 3) рада или стручног оспособљавања и усавршавања за потребе послодавца у оквиру међукомпанијског кретања по основу позивног писма, политике међукомпанијског кретања или другог одговарајућег основа. Такође, упућивање запослених на привремени рад у иностранство има важну улогу у порасту пословања и креирању пословних могућности и као такво представља значајан извор додатних девизних прихода за земље које упућују запослене.

7	<p>Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 – др. закон и 10/19), Закон о средњем образовању и васпитању („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 – др. закон и 6/20) и Закон о високом образовању („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 73/18, 67/19 и 6/20)</p>	<p>Уређује питања од значаја за образовање држављана Републике Србије у иностранству и страних држављана и лица без држављанства у Републици Србији.</p>	<p>Страни држављанин, лице без држављанства и лице тражилац држављанства има право на образовање и васпитање под истим условима и на начин прописан за држављане Републике Србије.</p>
8	<p>Закон о пребивалишту и боравишту грађана („Службени гласник РС”, број 87/11)</p>	<p>Уређује се пријављивање и одјављивање пребивалишта и боравишта, пријављивање привременог боравака у иностранству, надлежност и начин вођења одговарајућих евиденција.</p>	<p>Грађани који оду у иностранство с намером да непрекидно бораве у иностранству не дуже од 90 дана, а свој боравак продуже, дужни су да привремени боравак у иностранству дужи од 90 дана пријаве надлежном органу, преко дипломатско-конзуларног представништва. Подносиоцу пријаве привременог боравака у иностранству и повратка из иностранства издаје се одговарајућа потврда.</p>
9	<p>Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 38/15, 113/17 – др. закон и 113/17)</p>	<p>Овим законом уређују се: послови и носиоци послова запошљавања; права и обавезе незапосленог и послодавца; активна политика запошљавања; осигурање за случај незапослености и друга питања од значаја за запошљавање, повећање запослености и спречавање дугорочне незапослености у Републици Србији.</p>	<p>Обавештавање о могућностима и условима за запошљавање, посредовање у запошљавању у земљи и иностранству, издавање дозволе за рад странцу и лицу без држављанства и други послови активне политике запошљавања.</p>

ТАБЕЛА 2. СТРАТЕГИЈЕ

РБ	Назив документа	Област коју покрива	О релеванности документа за област економских миграција
1	Стратегија за управљање миграцијама („Службени гласник РС”, број 59/09) и Акциони план из 2011. године	Један од кључних закона у области миграција уопште, последично и економских миграција.	<p>Управљање миграцијама подразумева уређен систем који сачињавају јасна миграциона политика и планско и организовано управљање миграционим токовима, уз одговарајући допринос регулисању миграција на регионалном и глобалном нивоу.</p> <p>Планско и организовано управљање миграцијама подразумева праћење спољних и унутрашњих миграционих кретања и спровођење активности које ће довести до подстицања регуларних и сузбијања ирегуларних миграција.</p> <p>Основни елементи система управљања миграцијама су политика виза, интегрисано управљање границом, регулисан боравак странаца, механизми за интеграцију миграната у друштво, укупна заштита држављана који се налазе на раду и боравку у иностранству, као и активна политика запошљавања.</p>
2	Стратегија очувања и јачања односа матичне државе и дијаспоре и матичне државе и Срба у региону („Службени гласник РС”, бр. 4/11 и 14/11)	<p>Овом стратегијом Република Србија настоји да обезбеди адекватне материјалне, социјалне и политичке услове за успешан развој и очување српског језика, ћириличног писма, културе и идентитета наших држављана и сународника који живе и раде изван граница Републике Србије. Циљ је успостављање континуитета у очувању и јачању односа матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону.</p> <p>Сврха је била и позиционирање и дефинисање улоге Републике Србије као матичне државе свих њених држављана који живе у иностранству, Срба у региону, као и припадника српског народа, исељеника са територије Републике Србије и из региона и њихових потомака.</p>	<p>Као један од кључних проблема ова стратегија препознаје емиграцију високообразованих и наводи да економске и културне везе припадника дијаспоре, њихово знање и искуство рада у земљама Европске уније могу да допринесу убрзању процеса придруживања Европској унији.</p> <p>У поглављу које се бави бољим искоришћавањем капацитета дијаспоре једна од предвиђених активности је јачање научног, технолошког, културног, просветног, спортског и другог развоја земље кроз коришћење знања и вештина високообразоване радне снаге која је отишла из земље.</p> <p>Ова стратегија препознаје програм циркулације стручњака као добар механизам и наводи да је неопходно прво мапирати број стручњака у иностранству и сачинити адекватну базу података.</p>

3	<p>Стратегија реинтеграције повратника по основу Споразума о реадмисији („Службени гласник РС”, број 15/09)</p>	<p>Дефинише институционални оквир, мере, активности и носиоце активности за одрживу интеграцију повратника.</p>	<p>Један од општих циљева ове стратегије јесте и ефикасан и успешан прихват и одржива социо-економска реинтеграција повратника по основу Споразума о реадмисији. Овом стратегијом предвиђен је развој и успостављање свеобухватне базе података о повратницима и њиховим потребама.</p>
4	<p>Стратегија супротстављања ирегуларним миграцијама у Републици Србији за период од 2009. до 2014, а потом и за период од 2018. до 2020. године, са пратећим Акционим планом („Службени гласник РС”, број 105/18)</p>	<p>Утврђује политику у области успостављања ефикасног система супротстављања ирегуларним миграцијама, одређује оквире за израду планова имплементације, дефинише улоге и одговорност државних субјеката, идентификује стратешке циљеве и утврђује основне правце акције у процесу успостављања и остваривања дугорочне одрживости и ефикасности система супротстављања ирегуларним миграцијама.</p>	<p>Усвојеном стратегијом је на свеобухватан начин развијен системски одговор на ирегуларне миграције са којима се суочава Република Србија, уз заштиту безбедносних и економских интереса земље и загарантована права миграната. Такође, саставни део стратегије чини и одговор на прелазну меру Европске уније која се односи на развој људских ресурса за рад у области ирегуларних миграција.</p> <p>Биће потребна усаглашавања са сукцесивним документом.</p>
5	<p>Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године („Службени гласник РС”, број 22/15) и Акциони план за период од 2018. до 2020. године</p>	<p>Документ који представља системска решења најзначајнијих питања у различитим областима живота младих у Републици Србији, као дугорочни план.</p>	<p>Успешном реализацијом Националне стратегије за младе унапредиће се запошљавање и запосленост младих жена и мушкараца, квалитет и могућности за стицање квалификација и развој компетенција и иновативности младих, активно учешће младих оба пола у друштву, здравље и благостање младих оба пола, услови за развијање безбедносне културе младих, подршка друштвеном укључивању младих из категорија у ризику од социјалне искључености, мобилност, обим међународне сарадње младих и подршка младим мигрантима, систем информисања младих и знање о младима и коришћење и учешће младих у креирању културних садржаја.</p>

6	<p>Стратегија развоја званичне статистике у Републици Србији у периоду од 2016. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 23/15)</p>	<p>Усмерена на хармонизацију са стандардима и праксом Европске уније. Праћење и мерење резултата ових активности, нарочито у економској сфери, представља у великој мери, обавезу званичне статистике.</p>	<p>Најважнији задатак званичне статистике јесте да пружи реалну слику друштвених и економских кретања у земљи, као и да обезбеди поуздан основ за доношење одлука на разним нивоима, од државне управе и других институција преко привредних субјеката, све до заинтересованих грађана.</p> <p>Биће потребна усаглашавања са сукцесивним документом.</p>
7	<p>Национална стратегија запошљавања за период 2011–2020. године („Службени гласник РС”, број 37/11)</p>	<p>Утврдила је основни циљ политике запошљавања, а то је да се у Републици Србији до краја 2020. године успостави ефикасан, стабилан и одржив тренд раста запослености и да се политика запошљавања, као и институције тржишта рада потпуно ускладе са тековинама Европске уније. Основни инструмент спровођења активне политике запошљавања на годишњем нивоу представља Национални акциони план запошљавања.</p>	<p>Приоритети политике запошљавања у 2019. години су били:</p> <ul style="list-style-type: none"> » побољшање услова на тржишту рада и унапређење институција тржишта рада; » подстицање запошљавања и укључивање теже запошљивих лица на тржиште рада и подршка регионалној и локалној политици запошљавања; » унапређење квалитета радне снаге и улагање у људски капитал.
8	<p>Стратегија развоја индустрије Републике Србије од 2011. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 55/11)</p>	<p>Ова стратегија замењује Стратегију развоја конкурентних и иновативних малих и средњих предузећа за период од 2008. до 2013. године и представља први развојни документ који на конзистентан и целовит начин дефинише основне развојне приоритете индустрије Републике Србије и начине њиховог остваривања у наредној деценији.</p> <p>Дефинише основне циљеве и стратешке правце индустријског развоја Републике Србије на путу ка изградњи нове конкурентне индустријске структуре, засноване на анализи и реалној оцени расположивих развојних предности Републике Србије у контексту глобалних кретања на европском и светском тржишту и дугорочних промена у светској тражњи, имајући у виду директиве Европске уније.</p>	<p>Биће потребна усаглашавања са сукцесивним документом.</p>

<p>9</p>	<p>Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности од 2015. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 35/15)</p>	<p>Предуслов за остваривање одрживог друштвено-економског развоја и успешан завршетак процеса европских интеграција Републике Србије је развој привреде.</p> <p>Дугорочна конкурентност се мора градити на приватној предузетничкој иницијативи, знању, примени нових технологија и иновативности и комплементарна је раније усвојеним документима у овој области, пре свега оним који се односе на унапређење пословног окружења, унапређење приступа изворима финансирања, континуирани развој људских ресурса, јачање одрживости и конкурентности, унапређење приступа новим тржиштима, развој и промоцију предузетничког духа и подстицање предузетништва жена, младих и социјалног предузетништва.</p>	<p>Биће потребна усаглашавања са сукцесивним документом.</p>
<p>10</p>	<p>Стратегија интегрисаног управљања границом у Републици Србији 2017– 2020. („Службени гласник РС”, број 9/17) и Акциони план за спровођење</p>	<p>Донети су у циљу успостављања неопходних услова очувања безбедности грађана, отклањања претњи за државну границу, заштите јавног поретка и безбедности Републике Србије, очувања здравља и животне средине, као и заштите финансијских интереса и олакшавања међународне трговине. Остваривањем наведених циљева, поред Републике Србије и њених грађана, индиректно се врши заштита и грађана суседних држава у Европској унији.</p>	<p>Биће потребна усаглашавања са сукцесивним документом.</p>
<p>11</p>	<p>Стратегија националне безбедности („Службени гласник РС”, број 94/19)</p>	<p>Стратегија националне безбедности Републике Србије јесте највиши стратешки документ чијим спровођењем се штите националне вредности и интереси Републике Србије од изазова, ризика и претњи безбедности у свим областима друштвеног живота. Њена полазишта су: очување суверености и територијалне целовитости, војна неутралност, брига о српском народу ван граница Републике Србије, ЕУ интеграције и ефикасна правна држава.</p>	

<p>12</p>	<p>Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године („Службени гласник РС”, број 107/12)</p>	<p>Бави се утврђивањем сврхе, циљева, праваца, инструмената и механизма развоја система образовања у Републици Србији до 2020. године. Систем образовања треба да обезбеди основни темељ живота и развој сваког појединца, друштва и државе заснован на знању. Неки од циљева дугорочног развоја образовања дефинисани овом Стратегијом су и достизање и одржавање релевантности образовања, тако што ће се структура система образовања усагласити са непосредним и развојним потребама појединца, економског, социјалног, културног, медијског, истраживачког, образовног, јавног, административног и других система и успостављање везе између високог образовања и тржишта рада.</p>	<p>Биће потребна усаглашавања са сукцесивним документом.</p>
<p>13</p>	<p>Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године („Службени гласник РС”, број 85/14)</p>	<p>Тежи успостављању нове пољопривредне политике, дефинисане у складу са принципима модерног управљања јавним политикама и у складу са моделом европске подршке пољопривреди. Циљ је смањити заостајање у технолошком развоју за конкурентским земљама и омогућити ефикасније суочавање пољопривредног сектора са ефектима климатских промена. Такође, неопходно је повећати ефикасност прехранбеног ланца и конкурентност пољопривредно-прехранбеног сектора. Један од приоритета је и обезбеђивање стабилног дохотка и пословног окружења за пољопривреднике и друге предузетнике, остваривање економских, еколошких и социјалних циљева одрживог развоја, у чему мултифункционална пољопривреда и рурални развој имају посебно место.</p>	

Осим стратешких докумената који се непосредно односе на област миграција или су у вези са овим питањима, требало би имати у виду и процене и податке који се налазе у неким другим стратешким документима, пре свега, због сложености проблема узрока и последица економских миграција и њеног мултидисциплинарног карактера. У том смислу требало би узети у обзир и стратешка опредељења садржана у стратешким документима који се односе на демографски и свеукупни друштвени развој, популациону политику, просторно планирање, националну безбедност, образовање, научно-технолошки развој, животну средину, рурални развој, итд. Неки од њих су: Национална стратегија за решавање питања избеглица и интерно расељених лица за период од 2015. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 62/15), Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017–2022. („Службени гласник РС”, број 77/17), Стратегија одрживог опстанка и повратка на Косово и Метохију („Службени гласник РС”, број 32/10), Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године („Службени гласник РС”, број 61/18), Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године („Службени гласник РС”, број 26/16), Стратегија подстицања рађања („Службени гласник РС”, број 25/18), Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године („Службени гласник РС”, број 51/10).

Институционални оквир

Област управљања миграцијама у Републици Србији је, по својој природи, мултисекторска, стога се различити аспекти миграција налазе у надлежности више министарстава и других државних органа. Институционални оквир у области праћења миграција у Републици Србији састоји се од свих релевантних институција укључених у миграциони систем по основу закона и нормативних аката, као и стратегија и то су првенствено: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство унутрашњих послова, Министарство спољних послова, Министарство омладине и спорта, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Министарство привреде, Министарство државне управе и локалне самоуправе и Комесаријат за избеглице и миграције.

Кључне институције за спровођење Акционог плана, којима је додељена улога носилаца посебних циљева 1–6 су:

- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања,
- Министарство просвете, науке и технолошког развоја,
- Министарство привреде,
- Комесаријат за избеглице и миграције.

Остале институције имају надлежност по појединачним мерама и активностима и у наставку Евалуације анализирана је позиција, задужења и резултати сваког од носилаца мера или одговорних за спровођење активности.

Анализа по показатељима

Акциони план је разрађен кроз конкретне и мерљиве показатеље успешности спровођења Стратегије и Акционог плана, на основу којих ће се утврдити напредак у остваривању општег циља и посебних циљева. Ови показатељи су дефинисани као општи, за читаву Стратегију, али су дати и за сваки појединачни циљ.

Табела 3. Показатељи Општег циља

Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2023.
Процена миграционог салда Србије (%)	0 (2021)	-	-	Биће накнадно утврђена
Број издатих радних дозвола странцима (Број)	13.802 (2019)	-	-	16.562

Одобрења привременог боравака странцима важећа последњег дана у години (Број)	24.421 (2019)	-	-	29.305
Број стално настањених странаца (Број)	8.721 (2019)	-	-	10.029
Број издатих првих дозвола боравака држављанима Србије у ЕУ (и Швајцарској) (Број)	49.631 (2018)	-	-	44.668
Укупан број лица рођених у Србији са пребивалиштем у иностранству (Број)	950.485 (2019)	-	-	936.228

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Евалуација је извршила процену докле се стигло у испуњењу ових показатеља, а на основу Годишњег извештаја о спровођењу акционог плана за 2021. годину. У Годишњем извештају 2021. нису наведени подаци о оствареној вредности показатеља реализације Општег циља 1 будући да је период реализације био 3 и по месеца. Опште посматрано, јасна је стратешка намера креатора Стратегије и Акционог плана – Србија треба да буде привлачно место за рад и запошљавање. Показатељи као што су број издатих радних дозвола странцима (пројектовано повећање у односу на базну годину са 13.802 на 16.562), одобрења привременог боравака странцима важећа последњег дана у години (пројектовано повећање у односу на базну годину са 24.421 на 29.305), број стално настањених странаца (пројектовано повећање у односу на базну годину са 8.721 на 10.029), уз пројектовано смањење броја издатих првих дозвола боравака држављанима Србије у ЕУ (и Швајцарској) и укупног број лица рођених у Србији са пребивалиштем у иностранству. Овако формулисани показатељи на линији су стратешког опредељења не само ове Стратегије, него и других планских докумената и нормативног оквира РС о стварању привредног и друштвеног амбијента за успоравање одласка радно способног становништва, јачање веза са дијаспором, подстицање повратних и циркуларних миграција, као и привлачење странаца различитих образовних профила.

Посебан циљ 1: Изградња и јачање институционалних капацитета за праћење и унапређење квалитета података о економским миграцијама

Носилац: МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА

ПОСЕБАН ЦИЉ 1 посвећен је изградњи и јачању институционалних капацитета за праћење и унапређење квалитета података о економским миграцијама. Као такав, операционализован је кроз четири мере: (1) Јачање капацитета институција надлежних за праћење миграционих кретања, (по типу комбинована: регулаторна и управљачко-организациона); (2) Доградња, односно реформисање постојећег институционалног оквира у складу са потребама за ефикасније управљање економским миграцијама, (по типу комбинована: регулаторна и управљачко-организациона); (3) Успостављање већег степена координације за подршку укључивања концепта економских миграција у развојне политике, (по типу комбинована институционално-управљачка и обезбеђење добара и услуга) и (4) Успостављање редовне, ажуриране, синхронизоване статистичке базе за праћење миграционих токова у Републици Србији, (по типу комбинована институционално-управљачка и обезбеђење добара и услуга).

У наставку ћемо сагледати динамику реализације Посебног циља 1 спрам почетне ка циљној вредности.

Табела 4: Јачање капацитета институција надлежних за праћење миграционих кретања

Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Процент реализације на основу показатеља из мера (%)	0 (2020)	-	-		100
Мера 1.1: Јачање капацитета институција надлежних за праћење миграционих кретања					
Носилац: МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА					

Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Обезбеђен механизам за спровођење, праћење, извештавање и оцењивање	0 (2020)	Не	Не	Да	Да
Оформљена радна група за статистику миграција	0 (2020)	Не	Да	Да	Да
Организоване радионице, семинари и обуке из области управљања миграцијама и праћења миграционих кретања (Број)	0 (2020)	2	8	2	0

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

У оквиру мере јачања капацитета институција надлежних за праћење миграционих кретања реализација иде стабилном утврђеном линијом циља. Изузев првог показатеља који током 2021. није доспео на дневни ред агенде, друга два показатеља су у реализацији. Код показатеља који се тичу надлежног тела за статистику миграција, мора се нагласити да је формирана Радна група за спровођење и праћење Стратегије о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године и Акционог плана за период 2021–2023. године за спровођење Стратегије о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године, што смо и навели у уводном делу Оцене, али да није дошло до формирања Групе за статистику миграција, те да је, по систематизацији радних места у РЗС, као привремено решење формирана Радна група за статистику међународних миграција у оквиру РЗС, на основу тренутно расположивих људских ресурса.

Остварено је вишеструко премашивање вредности планираних радионица, семинара и обука из области управљања миграцијама и праћења миграционих кретања. Овакво премашивање значи да или треба преиспитати иницијалне циљне вредности, које су биле неосновано ниско постављене, те кориговати очекиване вредности за наредне године, или треба преиспитати структуру и садржај радионица које су укључене у оквиру реализације ове мере, пратећи њихову сврсисходност, релевантност и подударност са Посебним циљем 1.

Табела 5 : Доградња односно реформисање постојећег институционалног оквира у складу са потребама за ефикаснијим управљањем економским миграцијама

Мера 1.2: Доградња односно реформисање постојећег институционалног оквира у складу са потребама за ефикаснијим управљањем економским миграцијама					
Носилац: НАЦИОНАЛНА СЛУЖБА ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Израђене интерне процедуре НСЗ за рад саветника у Миграционим сервисним центрима	0 (2020)	Да	У току	-	-
Новоотворени Миграциони сервисни центри (Број)	0 (2020)	0	-	1	1

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Надоградња односно реформисање постојећег институционалног оквира у складу са потребама за ефикаснијим управљањем економским миграцијама јесте мера која је у 2021. години започета формирањем радне групе која има за циљ да изради интерне процедуре за рад саветника у Миграционим сервисним центрима.

Табела 6: Успостављање већег степена координације за подршку укључивања концепта економских миграција у развојне политике

Мера 1.3: Успостављање већег степена координације за подршку укључивања концепта економских миграција у развојне политике					
Носилац: МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Успостављен механизам редовног обавештавања Координационог тела о току и ефектима спровођења Стратегије и Акционог плана и укључивања концепта економских миграција у развојне политике	0 (2020)	Да	Не	Да	Да
Реализоване активности стратешког и оперативног повезивања локалних Савета за миграције, Канцеларија за младе и Локалних савета за запошљавање	0 (2020)	Не	-	Да	Да

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

У досадашњој реализацији АП није успостављен механизам редовног обавештавања Координационог тела о току и ефектима спровођења Стратегије и Акционог плана и укључивања концепта економских миграција у развојне политике, али јесте под окриљем КОМИМ учињен низ активности на координацији између локалних Савета за миграције, Канцеларија за младе и Локалних савета за запошљавање.

Табела 7: Успостављање редовне, ажуриране, синхронизоване статистичке базе података за праћење миграционих токова у РС

Мера 1.4: Успостављање редовне, ажуриране, синхронизоване статистичке базе података за праћење миграционих токова у РС					
Носилац: РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА СТАТИСТИКУ					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Број закључених билатералних споразума са органима и организацијама у земљама са већим бројем имиграната држављана Републике Србије (Број)	0 (2020)	3	0	5	5
Расположиви подаци о спољним миграцијама	0 (2020)	Не	-	Не	Да
Број миграната повратника у Србију током пандемије коронавируса по одређеним карактеристикама (Број)	0 (2020)	Циљна вредност биће накнадно одређена	-		
Расположиви подаци о унутрашњим миграцијама на нивоу града / општине	0 (2020)	Не	-	Не	Да

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Успостављање редовне, ажуриране, синхронизоване статистичке базе података за праћење миграционих токова у РС је једна од приоритетних мера која утиче на ефективност и ефикасност реализације осталих мера. У овом делу нећемо улазити у дубину овог показатеља, више о томе Евалуација говори овде.

У 2021. години било је планирано да се закључи барем 3 билатерална споразума са органима и организацијама у земљама са већим бројем имиграната држављана Републике Србије кроз активности интензивирања сарадње

ради размене информација о миграционим токовима. Ова активност је у току и у Извештају нису доступни подаци о реализацији. Недавно спроведена анализа Арандаренка (2022) нуди низ важних и занимљивих увида: супротно глобалном тренду, указује на даљу деконцентрацију српског емигрантског фонда у Европи. Међу неколико земаља у којима је број српских миграната опао или остао приближно непромењен су оне са највећим српским миграционим фондом – Немачка, Аустрија, Швајцарска и Италија. С друге стране, постоје неке дестинације у процвату. Међу оним дестинацијама које су, барем удвостручиле број српских миграната између 2010. и 2019. године, или у нешто краћем временском периоду, јесу Словенија, Словачка, Хрватска, Норвешка, Малта, Холандија, Уједињено Краљевство и Чешка (уз уважавање чињенице да су те дестинације и кренуле са много ниже базе). Ова запажања су корисна за одлуку о земљама са којима ће бити успостављени билатерални споразуми и треба их имати у виду.

Посебан циљ 2: Унапређење услова живота и рада у привредном и друштвеном сектору

Носилац: МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ

ПОСЕБАН ЦИЉ 2 се односи на унапређење услова живота и рада у привредном и друштвеном сектору и операционализован је кроз шест мера: (1) Наставак примене структурних реформи и подизање ефикасности јавног сектора (по типу комбинована институционално-управљачка и обезбеђење добара и услуга); (2) Јачање институционалних капацитета за креирање подстицаја ради привлачења директних инвестиција (по типу комбинована институционално-управљачка и обезбеђење добара и услуга); (3) Развој програма за задржавање људских капацитета из категорије дефицитарних занимања (по типу подстицајна); (4) Унапређивање капацитета тржишне економије у складу са стратешким препорукама Европске уније (по типу подстицајна); (5) Развој програма за привлачење и укључивање странаца различитих образовних профила на тржиште рада Републике Србије (по типу комбинована: регулаторна и подстицајна) и (6) Јачање борбе за владавину права, против корупције и непотизма (по типу комбинована: регулаторна и управљачко-организациона).

У наставку ћемо сагледати динамику реализације Посебног циља 2 спрам почетне ка циљној вредности.

Табела 8: Јачање институционалних капацитета за креирање подстицаја ради привлачења директних инвестиција

Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Процент реализације на основу показатеља из мера (%)	0 (2020)	-	-		100
Мера 2.1: Јачање институционалних капацитета за креирање подстицаја ради привлачења директних инвестиција					
Носилац: МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА					
Јачање институционалних капацитета за креирање подстицаја ради привлачења директних инвестиција. (Процена ЕК са вредносном скалом Опште оцене припремљености: 1 – Рана фаза припремљености 2 –Известан ниво припремљености 3 – Умерена припремљеност 4 – Дobar ниво припремљености)	3,5 (2020)	4	-	4/5	4,5/5
Држава осигурава стабилност оквира политика које се односе на пословање (Оцена 0–5)	3,6 (2019)	3,8	-	3,9/5	4,1/5
Адаптабилност правног оквира у односу на промену дигиталних бизнис модела (нпр. е-трговина, економија дељења, fintech) (Оцена 0–5)	3,6 (2019)	3,8	-	3,9/5	4,1/5

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

У оквиру мере јачање институционалних капацитета за креирање подстицаја ради привлачења директних инвестиција МПНТР нагласак ставља на активности подршке иновативним стартап компанијама и дигиталној трансформацији привредних друштава, посебно за циљне групе старости 20–40 година. Сарадња је интензивна са Немачким информативним центром за стручно образовање и каријеру. Недавна анализа (Арандаренко, 2021) наводи да се Србија појављује као центар информационо-комуникационих технологија (ИКТ) у региону захваљујући повољном пореском третману ИКТ сектора, издашним инвестицијама и субвенцијама за покретање пословања, високим улагањима у људски капитал у ИКТ и већој интеграцији у глобалне ланце вредности. Од важних квантитативних показатеља издваја се годишњи број дипломаца у области ИКТ који је преко 2,5 хиљаде, допринос ИКТ извоза процењује се на 2,5% БДП-а 2018. године, а током 2020. године, током пандемије, допринос овог сектора порастао је на 5,4%.

Табела 9: Развој програма за задржавање људских капацитета из категорије дефицитарних занимања

Мера 2.2: Развој програма за задржавање људских капацитета из категорије дефицитарних занимања					
Носилац: МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Већа доступност квалификоване радне снаге (Оцена 0–5)	4,4 (2019)	4,6	-	4,7/5	4,8/5

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Овде је потребно развити нове активности, које ће имати већи потенцијал да допринесу остварењу циља у односу на предвиђене: 2.2.1 Друштвени дијалог о међугенерациској солидарности и 2.2.2. Анализа потенцијала радне снаге и контексту емиграције. Носилац мере је МПНТР и имајући у виду природу ове мере, неопходно је ову меру хоризонтално повезати са Посебним циљем 3 који акцентује усклађивање система образовања са потребама тржишта рада, посебно у сфери развијања нових занимања и стручних профила и стварање услова за привлачење страних студената, наставак реформи система образовања, пре свега у иновирању наставних програма свих видова и нивоа образовања, као и на креирању образовног система према потребама друштва, са фокусом на исходе учења. Дакле, императив је хоризонтална повезаност мера и активности, а не удвајање.

Табела 10: Унапређивање капацитета тржишне економије у складу са стратешким препорукама Европске уније

Мера 1.2.3: Унапређивање капацитета тржишне економије у складу са стратешким препорукама Европске уније					
Носилац: МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Број лица која су корисници олакшице (Број)	0 (2020)	-	32,984		

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Мера Унапређивање капацитета тржишне економије у складу са стратешким препорукама Европске уније операционализована је кроз активност олакшица за запошљавање одређених категорија физичких лица ради успоравања одласка у иностранство грађана РС и подстицања повратних високообразованих стручњака у РС. Операционализација ове мере треба да буде додатно развијена да се не би сводила само на олакшице. Арандаренко (2022) упозорава да су крајем 2019. године, чак и пре усвајања Стратегије, законски донете посебне мере које обезбеђују веома великодушна смањења пореза за висококвалификоване повратнике са високим приходима. На исти начин, нова мера одустајања од плаћања годишњег пореза на лични доходак (који се наплаћује по веома скромним стопима за око 1% оних који највише зарађују) за млађе од 40 година је промовисана у контексту мера превенције „одлива мозга“.

Посебан циљ 3: Усклађивање система образовања са потребама тржишта рада, са акцентом на праћење иновација које носи са собом четврта индустријска револуција, посебно у сфери развијања нових занимања и стручних профила и стварање услова за привлачење страних студената

Носилац: МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА

ПОСЕБАН ЦИЉ 3 се односи на усклађивање система образовања са потребама тржишта рада и иновација и операционализован је кроз мере: (1) усклађивање система уписне политике са потребама тржишта рада (по типу комбинована: регулаторна и управљачко-организациона); (2) изградња механизма за сарадњу науке и привреде, кроз увођење подстицајних мера за веће издвајање привреде за истраживање и развој, као и повећања броја истраживача у привреди, број патената и техничких решења (по типу комбинована: институционално-управљачка и подстицајна); (3) израда посебних програма и пројеката за повратак високообразоване радне снаге (по типу комбинована: институционално-управљачка и подстицајна), (4) омогућавање одговарајућег стручног оспособљавања и стручног усавршавања младих и стварање услова за њихов повратак (по типу комбинована: регулаторна и управљачко-организациона и подстицајна) и (5) подстицање мобилности студената и истраживача и јачање капацитета високошколских установа за привлачење страних студената и истраживача (по типу комбинована: институционално-управљачка и подстицајна).

У наставку ћемо сагледати динамику реализације Посебног циља 3 спрам почетне ка циљној вредности.

Табела 11: Показатељи Посебног циља 3

Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Број профила за које постоји недостатак радне снаге (Број)	0 (2021)	-	-	Накнадно	Накнадно
Број потребних радника по профилу у односу на број постојећих (Број)	0 (2021)	-	-	Накнадно	Накнадно
Удео БДП за истраживање, развој и иновације од садашњих 0,87% на преко 2% у 2027. (%)	0.87 (2019)	1,1	1,3	1,3	1,3
Број запослених истраживача и сарадника (Број)	17.740 (2018)	20000		21000	21000
Број високообразованих повратника и стручњака (Број)	0 (2020)	-	-	Накнадно	Накнадно
Ефикасан трансфер знања кроз пројекте у НИО и научним парковима (Број)	0 (2020)	-	-	Накнадно	Накнадно

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Показатељи на нивоу посебног циља *Усклађивање система образовања са потребама тржишта рада*, са акцентом на праћење иновација које носи са собом четврта индустријска револуција, посебно у сфери развијања нових занимања и стручних профила и стварање услова за привлачење страних студената су добро постављени и обухватни. Евидентно је да 4 од 6 показатеља немају утврђене циљне вредности показатеља у 2022. и 2023. години. Ово су веома комплексни показатељи и јасно је зашто се њихова вредност није могла „преломити“.

Табела 12: Мере Посебног циља 3

Мера 3.1: Усклађивање система уписне политике са потребама тржишта рада					
Носилац: МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Обављена анкета послодаваца (Број)	1 (2021)	1	1	1	1
Сачињен извештај о потражњи и понуди стручних профила (Број)	0 (2021)	0	0	1	1
Мера 3.2: Изградња механизма за сарадњу науке и привреде, кроз увођење подстицајних мера за веће издвајање привреде за истраживање и развој, као и повећања броја истраживача у привреди, број патената и техничких решења					
Носилац: МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Укљученост предузећа и научних установа из 2 или више земаља у пројекте (Број)	0 (2020)	5	-	7	10
Повећана иновативност (Број)	116 (2019)	130	-	160	200
Мера 1.3.3: Израда посебних програма и пројеката за повратак високообразоване радне снаге					
Носилац: МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Укљученост новодошлих докторанада и доктора наука повратника у домаћи научни систем (Број)	0 (2020)	5	-	10	10
Мера 3.4: Омогућавање одговарајућег стручног оспособљавања и стручног усавршавања младих и стварање услова за њихов повратак					
Носилац: МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Повећан број студената докторских студија у приоритетним областима Стратегије паметне специјализације (Број)	0 (2021)	-	-	Циљана вредност ће бити накнадно утврђена	Циљана вредност ће бити накнадно утврђена
Подржани кандидати из подзаступљених категорија који не би покушали да упишу факултет (Број)	0 (2021)	-	-	Циљана вредност ће бити накнадно утврђена	Циљана вредност ће бити накнадно утврђена
Учешће послодаваца и образовних установа на берзи стручних пракси (Број)	0 (2020)	30–0	-	30	50
Повећане стипендије студентима који студирају у иностранству и укупан фонд намењен за стипендије (РСД)	500.000 (2020)	1000000–0	-	1 милион динара по студенту годишње; укупан фонд 800 милиона динара	1 милион динара по студенту годишње; укупан фонд 800 милиона динара
Мера 3.5: Подстицање мобилности студената и истраживача и јачање капацитета високошколских установа за привлачење страних студената и истраживача					
Носилац: МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Повећана мобилност студената (%)	0 (2020)	10	-	10% раста у односу на 2021.	5% раста у односу на 2022.

Укљученост престижних страних научника у домаће научне установе (Број)	0 (2020)	-	-	30	30
Повећано учеће страних студената на размени у студентској популацији (Број)	50 (2020)	80	-	100	150
Број студијских програма за студирање на енглеском језику (Број)	0 (2020)	-	-	10	10
Број студената уписаних на студијске програме на енглеском језику (Број)	0 (2020)	-	-	300	300
Повећана међународна препознатљивост високог образовања у Србији (Број)	0 (2020)	-	-	Циљана вредност ће бити накнадно утврђена	

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Имајући у виду велику интерну повезаност и конзистентност, мере овог посебног циља оцењиваћемо скупно.

Стратегија полази од ставова да је неопходно даље усклађивати образовни систем са потребама привреде, наставити реформе система образовања, пре свега, кроз: иновирање наставних програма свих видова и нивоа образовања; креирање образовног система према потребама друштва, са фокусом на исходе учења; афирмацију значаја дуалног образовања; обезбеђивање подршке даљем развоју каријерних инфоцентара за младе; развијање сарадње са студентским организацијама у иностранству; интензивирање активности на успостављању и јачању међународне сарадње са научно-истраживачким институцијама из иностранства кроз образовање и размену знања и искустава, а које се могу реализовати преко мобилности студената и научних радника; промовисање фондова који пружају подршку за даља усавршавања ученика и студената; подстицај развоја иновативног предузетништва и јачање везе између науке, технологије и привреде и отварање нових научно-технолошких и индустријских паркова, као напредних инструмената регионалног развоја, који су сада у фази градње у универзитетским центрима. Потребно је интензивирати привлачење високообразованог кадра, а у складу са искуствима и моделом развијеним у НТП Београд, кроз понуду повољнијих услова и различитих услуга (оснивање стартап компанија, отварање развојних одељења страних компанија до инвестиционих улагања у иновације).

Извештај сам по себи не реферише напретке у овим доменима, али је недвосмислено јасно да носиоци активности и партнери у спровођењу активности имају апсолутно потребна знања, вештине и способности, као и комплементарне компетенције да ове активности успешно реализују.

Посебан циљ 4: Унапређење сарадње дијаспоре и матице и подстицање транснационалног предузетништва

Носилац: МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ

ПОСЕБАН ЦИЉ 4 се односи на унапређење сарадње дијаспоре и матице и подстицање транснационалног предузетништва и операционализован је кроз мере: (1) унапређивање механизма за онлајн информисање дијаспоре о свим релевантним информацијама (по типу комбинована: регулаторна и едукативно-информативна); (2) подстицање материјалних и нематеријалних улагања дијаспоре и наставак израде инвестиционих водича (по типу подстицајна); (3) стварање услова за оптимизацију потенцијала дијаспоре кроз формалне токове девизних дознака, повећање утицаја девизних дознака на развој и веће ангажовање дијаспоре на локалном нивоу (по типу комбинована: институционално-управљачка и подстицајна) и (4) јачање транснационалног предузетништва

са повратницима, као и припадницима дијаспоре који одржавају пословне везе са Републиком Србијом (по типу комбинована: институционално-управљачка и подстицајна).

У наставку ћемо сагледати динамику реализације Посебног циља 4 спрам почетне ка циљној вредности.

Табела 13: Показатељи Посебног циља 4

Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Број лица из дијаспоре која су активно учествовала у образовно-научним програмима и пројектима (Број)	0 (2020)	500	-	1.000	2.000
Број предузетника / привредних субјеката и појединача из дијаспоре који су учествовали у програмима и пројектима повезивања са домаћом привредом на националном и локалном нивоу (Број)	0 (2020)	1.000	-	2.000	5.000

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Укључивање дијаспоре у образовно-научне програме и пројекте, као и повезивање са привредом на националном и локалном нивоу као показатељ циљева Стратегије одражава савремени приступ дијаспори који Стратегија узима – дијаспора се сагледава као партнер за унапређење развоја матичне земље, али не кроз пуко деловање путем дознака, већ кроз промовисање таргетираног, промишљеног и сврсисходног укључивања релевантних актера сходно њиховом потенцијалу да допринесу конкретним иницијативама, развојним процесима и у складу са природом њиховог интересовања за везу са матицом.

Табела 14: Механизми онлајн информисања

Мера 4.1: Унапређивање механизма за онлајн информисање дијаспоре о свим релевантним информацијама					
Носилац: МИНИСТАРСТВО СПОЉНИХ ПОСЛОВА					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Успостављена онлајн дестинација за информисање дијаспоре	0 (2020)	-	-		Да
Број прегледа онлајн дестинацији током референтног периода (Број)	0 (2020)	0	-	0	5.000
Број успостављених услуга припадницима дијаспоре (Број)	0 (2020)	50	-	100	150
Израђена студија изводљивости за унапређење допунског образовања за дијаспору у иностранству	0 (2020)	-	-		Да

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Табела 15: Подстицање материјалних и нематеријалних улагања дијаспоре – инвестициони водичи

Мера 4.2: Подстицање материјалних и нематеријалних улагања дијаспоре и наставак израде инвестиционих водича					
Носилац: Привредна комора Србије					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Сачињена мултимедијална презентација о инвестирању у Србији у сарадњи са локалним самоуправама	0 (2020)	Да	Да	Да	Да

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Табела 16: Ангажовање дијаспоре

Мера 4.3: Стварање услова за оптимизацију потенцијала дијаспоре кроз формалне токове девизних дознака, повећање утицаја девизних дознака на развој и веће ангажовање дијаспоре на локалном нивоу					
Носилац: Привредна комора Србије					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Број сусрета дијаспоре и привреде током референтног периода на националном и локалном нивоу, разврстано према регионима (Број)	0 (2020)	5	17	10	10
Број локалних акционих планова за управљање миграцијама који садрже анализу потенцијала дијаспоре, разврстано према региону (Број)	0 (2020)	5	-	10	10

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Табела 17: Транснационално предузетништво

Мера 4.4: Јачање транснационалног предузетништва са повратницима, као и припадницима дијаспоре који одржавају пословне везе са РС					
Носилац: МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Сачињена студија изводљивости за успостављање посебног механизма за привлачење инвестиција дијаспоре	0 (2020)	-	-		Да

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Транснационално предузетништво није одомаћен појам у нашој академској, ни стручној јавности. Идеја да мигранти узимају улогу предузетника спајајући домицилну и земљу домаћина представља другачији угао посматрања активности миграната и данас, када сведочимо драстичном напретку у технологији комуникација, транспорта и релативизацији значаја физичких баријера, омогућава мигрантима да на предузетнички начин користе потенцијал своје друштвене мреже, да успоставе и одрже неконвенционалан начин живота и да размењују информације глобално, више него икада раније. Технолошки развој је створио нове пословне могућности и профиле транснационалних предузетника, каквих раније није било. Другим речима, природа транснационалног предузетништва постаје све разноврснија.

Посебан циљ 5: Стварање услова за праћење, подстицање и подршку повратним и циркуларним миграцијама

Носилац: МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА

Посебан циљ 5 се односи на стварање услова за праћење, подстицање и подршку повратним и циркуларним миграцијама и операционализован је кроз мере: (1) Успостављање и институционализација програма повратних и циркуларних миграција и њихова већа друштвена афирмација (по типу комбинована: институционално-управљачка и подстицајна) и (2) Развој механизма редовног праћења повратних и циркуларних миграција (по типу комбинована: институционално-управљачка и подстицајна).

Табела 18: Посебан циљ 5

Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.а	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Успостављени механизми на националном и локалном нивоу за управљање повратним и циркуларним миграцијама	0 (2020)	-	-	Да	
Урађена анализа о мерама за подстицање повратка припадника дијаспоре	0 (2020)	-	-		
Успостављени механизми праћења и извештавања на националном и локалном нивоу (дефинисане надлежности, методологија праћења и процедуре праћења и извештавања)	0	-	-	Да	

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Мера 1.5.1: Успостављање и институционализација програма повратних и циркуларних миграција и њихова већа друштвена афирмација					
Носилац: МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Број програма повратних и циркуларних миграција (Број)	0 (2020)	-	40		2
Број промоција циркуларне и повратне миграције (Број)	0 (2020)	5	0	5	10

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Мера 1.5.2: Развој механизма редовног праћења повратних и циркуларних миграција					
Носилац: КОМЕСАРИЈАТ ЗА ИЗБЕГЛИЦЕ И МИГРАЦИЈЕ					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Успостављање методологије за квантитативно и квалитативно редовно праћење повратних и циркуларних миграција	0 (2020)	-	-		Да

Извештавање о повратним и циркуларним миграцијама укључено у Миграциони профил Србије	0 (2020)	-	-		Да
---	----------	---	---	--	----

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Оцена посебног циља 5 детаљно је дата [овде](#).

Посебан циљ 6: Стварање услова за ефикасније управљање унутрашњим миграционим токовима

Носилац: КОМЕСАРИЈАТ ЗА ИЗБЕГЛИЦЕ И МИГРАЦИЈЕ

ПОСЕБАН ЦИЉ 6 се односи на стварање услова за ефикасније управљање унутрашњим миграционим токовима и операционализован је кроз мере: (1) унапређење вештина и компетенција радне снаге у руралним срединама, са циљем подизања предузетничког потенцијала (по типу комбинована: регулаторна и едукативно-информативна); (2) креирање подстицајних политика запошљавања у циљу трансформације ових простора у имиграционе, пре свега за младе (по типу комбинована: подстицајна, регулаторна и управљачко-организациона) и (3) јачање капацитета локалних актера у планирању и спровођењу пројеката миграција и развоја (по типу комбинована: регулаторна и едукативно-информативна).

Табела 19: Посебан циљ 6

Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Процент реализације на основу показатеља из мера (%)	0 (2020)	-	-		
Мера 1.6.1: Унапређење вештина и компетенција радне снаге у руралним срединама, са циљем подизања предузетничког потенцијала					
Носилац: КОМЕСАРИЈАТ ЗА ИЗБЕГЛИЦЕ И МИГРАЦИЈЕ					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.
Спроведена анализа демографских и развојних карактеристика географског простора у циљу кластеризације ареала сличних карактеристика (Број)	0 (2021)	-	-		
Број спроведених радионица за подршку предузетницима почетницима на годишњем нивоу (Број)	0 (2020)	2	-		
Формирана саветодавна онлајн платформа за подршку предузетницима почетницима у руралним областима	0 (2020)	-	-		
Мера 1.6.2: Јачање капацитета локалних актера у планирању и спровођењу пројеката миграција и развоја					
Носилац: КОМЕСАРИЈАТ ЗА ИЗБЕГЛИЦЕ И МИГРАЦИЈЕ					
Назив показатеља	Почетна вредност и година	Циљана вредност у 2021.	Остварена вредност у 2021.	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.

Израђена студија на основу полазног истраживања о факторима који утичу на унутрашње миграције радне снаге (Број)	0 (2020)	0	-		
Број спроведених едукативно-промотивних кампања (Број)	0 (2020)	0	-		

Извор: АП 2021–2023; Извештај о реализацији Акционог плана за 2021. годину

Анализа по носиоцима активности

Формулисање Акционог плана за примену Стратегије економских миграција поверено је Радној групи коју је оформило Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. Та Радна група имала је 18 чланова и укључивала све представнике носилаца посебних циљева, мера и активности садржаних у Акционом плану. Обухват Стратегије, комплексност мера и активности Акционог плана и захтевала је овако разгранату, мултидисциплинарну и мултисекторску структуру актера и то је принцип који у структурирању Радне групе треба задржати и у будућности. У наставку ћемо сагледати задужења и активности носилаца посебних циљева, мера и активности, а на основу делокруга њиховог рада и извештаја које су, у циљу праћења постигнутих резултата и процене успешности реализације мера и активности, те предлагања корективних мера, доставили Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања за 2021. годину¹

Носилац: МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања обавља послове државне управе који се односе на: запошљавање у земљи и иностранству, упућивање незапослених грађана на рад у иностранство, праћење стања и кретања на тржишту рада у земљи и иностранству, евиденције у области запошљавања, унапређење и подстицање запошљавања, стратегију, програм и мере активне и пасивне политике запошљавања, запошљавање особа са инвалидитетом и других лица која се теже запошљавају, развој и обезбеђивање социјалног запошљавања и социјалног предузетништва, вишак запослених; остваривање права по основу осигурања за случај незапослености, других права незапослених лица и вишка запослених, припрему националног стандарда квалификација и предлагање мера за унапређење система образовања одраслих, предлагање и праћење спровођења стратегија у области миграција на тржишту рада; учествовање у закључивању уговора о запошљавању са иностраним послодавцима и других уговора у вези са запошљавањем, као и друге послове одређене законом.

МРЗБСП је орган државне управе одговоран да извештава Владу о резултатима спровођења Стратегије.

У надлежности МРЗБСП су Посебни циљ 1: Изградња и јачање институционалних капацитета за праћење и унапређење података о економским миграцијама и Посебан циљ 5: Стварање услова за праћење, подстицање и подршку повратним и циркуларним миграцијама.

¹ Извештај о реализацији Акционог плана за период 2021–2023. године за спровођење Стратегије о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године (доступно на: <https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/ostalo/sektor-za-rad-i-zaposljavanje/akcioni-plan-za-period-2021-2023-godine-za-sprovodjenje-strategije-o-ekonomskim-migracijama-republike-srbije-za-period-2021-2027-godine>)

Анализа Извештаја показује:

Посебни циљ 1, Мера 1.1: Јачање капацитета институција надлежних за праћење миграционих кретања

У току 2021. године, формирана је *Радна група за спровођење и праћење Стратегије о економским миграцијама и Акционог плана за период 2021–2023. године за спровођење Стратегије о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године*. У овом процесу МРЗБСП имало је подршку ГИЗ-а за дефинисање организационе структуре и неопходних ресурса за праћење области економских миграција кроз међународну експертизу.

Планирана је, али још увек није оформљена *Радна група за статистику миграција*. Као главни разлог наводе се законска ограничења за пријем новозапослених у органе државне управе, а привремено решење, на основу тренутно расположивих људских ресурса, формирана је *Радна група за статистику међународних миграција у оквиру РЗС* (5. октобра 2021. године).

Мера јачања капацитета институција надлежних за праћење миграционих кретања највише је развијена у области едукације чланова радних група и других службеника који се баве управљањем и праћењем економских миграција. Према Извештају МРЗБСП до краја 2021:

- Реализована је обука на тему *Вештине комуникације и презентације* за МРЗБСП, НСЗ и КИРС, фебруар 2021;
- Одржан мулти-актерски дијалог на тему *Праћење, подстицање и подршка повратним и циркуларним миграцијама*, март 2021;
- Реализована је обука на тему *Колективно лидерство у области управљања миграцијама и сарадње са дијаспором*, март–септембар 2021;
- Реализована је обука на тему *Систем управљања миграцијама са посебним освртом на економске аспекте*, јун 2021;
- Реализована је обука на тему *Укључивање дијаспоре у друштвени развој Србије*, септембар 2021;
- Одржана је радионица размене између делегација Србије, Грузије и Немачке на тему *Регуларне радне миграције*, септембар 2021;
- Одржан мулти-актерски дијалог на тему *Значај укључивања дијаспоре у економски развој Србије*, октобар 2021;
- Одржана глобална конференција на тему *Улога државе за развојно-оријентисан ангажман дијаспоре*, новембар 2021;
- Реализована обука на тему *Миграције и род*, децембар 2021.

Мера јачања капацитета институција надлежних за праћење миграционих кретања највише је развијена у области едукације чланова радних група и других службеника који се баве управљањем и праћењем економских миграција. Стална обука запослених у целини је кључна за успешну имплементацију мера Стратегије и Акционог плана и треба даље да буде ојачана и то посебно кроз специјализоване тренинге и обуке у области праћења, подстицања и подршци повратним и циркуларним миграцијама.

Посебни циљ 1, Мера 1.1.3: Успостављање већег степена координације за подршку укључивања концепта економских миграција у развојне политике

У 2021. години успостављен је механизам редовног обавештавања *Координационог тела* о току и ефектима спровођења Стратегије и Акционог плана и укључивања концепта економских миграција у развојне политике. Успостављена је координација између рада локалних Савета за миграције, Канцеларија за младе и Локалних савета за запошљавање

- Током 2021. године, у Ивањици, одржани су: обуке за CNC оператере и развој онлајн пословања; курсеви енглеског језика; основни тренинзи из области запошљавања и samozapoшљавања; програм радне праксе за младе где је 160 младих прошло обуке; програм радне праксе, након кога је 20 младих добило и запослење матичној општини.
- У 2021, у општини Прокупље, укупно 36 Рома повратника је прошло обуке за CNC оператере, а 12 за шивење, док је у Књажевцу у децембру 2021. обучено 10 шивача.
- Започете активности – реализација грантова започета у мају 2021. године у оквиру глобалног пројекта ИОМ/УНДП „Миграције у функцији одрживог развоја“ који је финансирала швајцарска Влада (СДЦ).
- Пројекат који се реализује у Ивањици за циљ има побољшање социјално-економског стања локалне заједнице, укључујући посебно младе који су незапослени. Предвиђене су обуке за CNC оператере, 3D моделовање и штампање, обуке за развој онлајн пословања, курсеви енглеског језика, основни тренинзи из области запошљавања и samozapoшљавања, програм радне праксе за младе. Партнер на пројекту је Канцеларија за младе општине Ивањица.
- У Прокупљу је планирано да се 100 младих људи, већином Рома повратника из ЕУ у оквиру процеса реадмисије обучи да ради на CNC машинама, као и 60 за кројење и шивење. Посебно је важно да ће сви они који прођу обуку имати могућност запослења у локалним приватним фирмама с којима је сарадња договорена.
- У општини Књажевац планирано је формирање тренинг центра за практичну и теоријску обуку, где би у наредних 18 месеци скоро 200 младих прошло сертификоване обуке и тако побољшало свој положај на тржишту рада. У реализацији пројекта директно ће бити укључени привредници и обуке ће се спроводити из оних привредних грана које имају највећу потражњу за новом радном снагом. Планирано је да поменути пројекти трају 18 месеци (у Књажевцу), односно 24 месеца (у Ивањици и Прокупљу), да пруже за неколико стотина младих људи одржива запослења и нове каријере у матичним општинама, као и да постану примери добре праксе за остале локалне самоуправе које се суочавају са негативним последицама унутрашњих и спољних миграција.

Координација је кључна реч за укључивање концепта економских миграција у развојне политике. Предност која се може добити од побољшане координације је удруживање и размена стручности. Економске миграције су сложен и вишедимензионалан феномен, а стручност која се може наћи у различитим организацијама треба да буде коришћена тако да се употребе најбоља знања у сваком тренутку.

МРЗБСП је одговоран орган за спровођење мере 2.2. Посебног циља 2 који обухвата развој програма за задржавањелудских капацитета из категорије дефицитарних занимања. У току 2021. године МРЗБСП започело је активности у области Анализе потенцијала радне снаге у контексту емиграције (2.2.2) кроз експертску подршку ГИЗ-а за израду анализе. Методологију анализе су потврдиле релевантне институције, а Анализа треба да да препоруке за успоравање одласка становништва, сагледавајући потребе на тржишту рада и потенцијал радне снаге. Анализа ће додатно обухватити и могућности запошљавања повратника и теже запошљивих категорија, као и дати полазне основе за реализацију 5.1.7 активности овог Акционог плана. Резултати се очекују у 2022. години. Арандаренко (2021) наводи да је у јавности, углавном, непризнат успех Србије да држи под контролом висококвалификовану емиграцију.

Међутим, овај резултат, како наводи, „има своју озбиљну негативну страну у чињеници да тај успех није постигнут првенствено као резултат успешне координације привредног тржишта и тржишта рада, социјалне и миграционе политике, већ као нуспојава неоптималне конфигурације пореске политике и политике трансфера која је била веома дискриминаторна према нискоквалификованој и средњеквалификованој радној снази, младим људима, сиромашним радницима, великим породицама, људима у сеоским подручјима и подручјима у опадању, Ромима те другим рањивим и непривилегованим групама.“

Са посебном пажњом Евалуација третира Посебан циљ 5: Стварање услова за праћење, подстицање и подршку повратним и циркуларним миграцијама који је у надлежности МРЗБСП. У кратком периоду реализације АП није успостављен механизам за управљање повратним и циркуларним миграцијама на националном и локалном нивоу и није урађена анализа о мерама за подстицање повратка припадника дијаспоре. Активности које су спроведене односе се на 1.5.1.2: Подстицање повратка припадника дијаспоре и њиховог радног ангажовања кроз:

- Подржан дугорочни повратак укупно 16 квалификованих експерата, припадника дијаспоре из Немачке, у Србију.
- Подржан краткорочни ангажман 11 квалификованих експерата, припадника дијаспоре из Немачке, у Србији.
- Подржан ангажман 3 организације из дијаспоре (из Немачке) за спровођење пројеката у Србији. Подржано 10 оснивача кроз јавни позив *Пословне идеје за развој*.

Такође, обезбеђена је експертска подршка за проналажње најпогоднијег модела за идентификовање дефицитарних занимања на тржишту рада, као основ развоја стратегија ангажовања стране радне снаге и израде подзаконских аката који омогућавају њихову примену, а у контексту 1.5.1.7: Израда детаљне анализе о могућностима ангажовања стране радне снаге у Републици Србији. Остале активности у области циркуларних и повратних миграција које су у директној надлежности МРЗБСП, 1.5.1.3: Сарадња са представништвима привредних комора, завода и других институција страних земаља, 1.5.1.6: Закључивање билатералних споразума у области запошљавања и 1.5.1.8: Унапређење сарадње са Регионалним саветом за сарадњу (РСС) о различитим видовима мобилности у региону – тренутно су у току и различитим фазама реализације.

Оснаживање Координационог тела како би делокругом рада, људским ресурсима и ауторитетом за доношење одлука могло у континуитету 2021–2027. да спроводи и прати активности предвиђене Стратегијом, Акционим планом 2021–2023. и будућим плановима који треба да буду донети. Координационо тело треба да има системски капацитет за праћење и унапређење комплетног процеса управљања економским миграцијама, а то подразумева не само координацију, која је у суштини интеграција активности поверене појединачним носиоцима, већ за укупан процес планирања, организовања, вођења и контроле актера, активности и токова информација у вези са економским миграцијама. Оваква институционална централизација подржава конструктивну хармонизацију процедура и активности које се спроводе под покровитељством бројних носилаца, иде у прилог циљном јачању компетенција за управљање економским миграцијама унутар државне администрације, конзистентну примену описаних јавних политика које имају импликације на процес економских миграција, ефикасну комуникацију са свим заинтересованим странама, како државним телима, тако и другим екстерним субјектима и свеобухватно извештавање о комплексној и компликованој теми економских миграција.

Носилац: НАЦИОНАЛНА СЛУЖБА ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ

Посебни циљ 1, Мера 1.2: Доградња, односно реформисање постојећег институционалног оквира у складу са потребама за ефикасније управљање економским миграцијама.

НСЗ је започела спровођење мере израде интерне процедуре НСЗ за рад саветника у Миграционим сервисним центрима тиме што је формирана радна група која има задатак израду интерне процедуре за рад саветника у Миграционим сервисним центрима. Формирање ове радне групе сматра се и почетком спровођења мере проширења делокруга рада и успостављање нових Миграционих сервисних центара у оквиру Националне службе за запошљавање.

Формирање нових позиција као што је позиција Саветника у миграционим центрима има потенцијал да квалитативно унапреди процес управљања економским миграцијама.

Носилац: РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА СТАТИСТИКУ

Републички завод за статистику обавља стручне послове који се односе, између осталог, на организацију и спровођење статистичких истраживања, односно израду методологије, прикупљање, обраду, статистичку анализу и објављивање статистичких података; припрему и доношење јединствених статистичких стандарда; развој, одржавање и коришћење републичких административних и статистичких регистара; сарадњу и стручну координацију са органима и организацијама овлашћеним за вршење статистичких истраживања; сарадњу са међународним организацијама ради стандардизације и обезбеђивања упоредивости података.

Посебан циљ 1, Мера 1.4: Успостављање редовне, ажуриране, синхронизоване статистичке базе података за праћење миграционих токова у РС

Операционализована је кроз ажурирање:

- Броја закључених билатералних споразума са органима и организацијама у земљама са већим бројем имиграната држављана Републике Србије;
- Распоживих података о спољним миграцијама;
- Броја миграната повратника у Србију током пандемије коронавируса по одређеним карактеристикама;
- Распоживих података о унутрашњим миграцијама на нивоу града / општине.

У погледу активности:

1.4.2: *Анализа постојећих истраживања РЗС у циљу бољег обухвата спољних миграција и могућности увођења експерименталног модула у АРС (4. квартал 2022) –* Методолози РЗС су започели анализу постојећих истраживања. Предлог методолога је да се додатни модул спроведе за четири квартала, како би се обезбедио репрезентативни узорак неопходан за релевантну анализу међународних миграција. Очекује се потпуна реализација у 2022, како је и планирано..У сарадњи са ГИЗ-ом планирано је додатно ангажовање националног експерта из Центра за демографска истраживања..

1.4.3: *Спровођење експерименталног модула о међународним миграцијама у АРСУ току 2021. године није започето спровођење ове активности уз оцену да се не може реализовати док се не обезбеде донаторска финансијска средства. Активност је започета 2022. године када је ГИЗ дао подршку РЗС-у. Као резултат подршке очекује се формулисање предлога за спровођење експерименталног модула о међународним миграцијама у Анкети о радној снази (АРС) у 2022. години.*

1.4.4: Увести редовно статистичко истраживање о спољним миграцијама – У току 2021. године није започето спровођење ове активности уз оцену да је неопходно да МУП, као извор података, достави индивидуалне податке са ЈМБГ-ом и бројем странца за контингент међународних миграција. Активност је започета током 2022. године кроз подршку РЗС. Као резултат подршке очекује се сагледавање могућности за увођење редовног статистичког истраживања о спољним миграцијама у 2022..години.

1.4.5: Унапређење начина прикупљања података о унутрашњим миграцијама до најнижих територијалних нивоа (ниво насеља), уз проширење индикатора и редовно статистичко праћење. Није започето. Неопходно је да МУП, као извор података, достави индивидуалне податке са ЈМБГ-ом за контингент унутрашњих миграција.

Република Србија треба да побољша и ојача своје прикупљање и анализу података у области статистике миграција. Међутим, Евалуација наглашава да овде није у питању недостатак стручности или слабости у организацији РЗС, већ је то, једноставно, питање додатних ресурса. Мерење миграционог салда и миграционих кретања је изузетно сложен задатак, а комплексни бројеви миграционих токова се неретко неадекватно тумаче и тиме се наноси штета разумевању феномена миграција уопште, а посебно економских миграција, као поткатегорије. Не постоји лако решење за све практичне проблеме у евидентирању емиграната и миграционих кретања и зато је јачање капацитета Републичког завода за статистику и развој квалитетне методологије утемељене на разумевању потребе за укључивањем и комбиновањем различитих извора и информација, чијим би се укрштањем обезбедило свеобухватно праћење миграционих токова, апсолутни приоритет како би се добила поуздана представа о обиму и трендовима емиграције из Србије и имиграције у Србију.

Носилац: МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА

Министарство просвете, науке и технолошког развоја обавља послове државне управе који се, поред осталог, односе на: истраживање, планирање и развој предшколског, основног, средњег и високог образовања и ученичког и студентског стандарда; допунско образовање деце домаћих држављана у иностранству; систем, развој и унапређење научно-истраживачке делатности у функцији научног, технолошког и привредног развоја; предлагање и реализацију политике и стратегије научног и технолошког развоја; утврђивање и реализацију програма научних, технолошких и развојних истраживања; усавршавање кадрова за научно-истраживачки рад; предлагање и реализацију иновационе политике; подстицање техно-предузетништва, трансфера знања и технологија у привреди; развој и унапређење иновационог система у Републици Србији; прописе у области заштите и промета права интелектуалне својине; развој функционисања система научно-технолошких информација и програма развоја научно-технолошке инфраструктуре; као и друге послове одређене законом.

У надлежности МПНТР је Посебан циљ 3: Усклађивање система образовања са потребама тржишта рада, са акцентом на праћење иновација које носи са собом четврта индустријска револуција, посебно у сфери развијања нових занимања и стручних профила и стварање услова за привлачење страних студената и низ мера које припадају другим посебним циљевима. Међутим, број мера и активности које су у задужењу овог Министарства је веома велик, као што ће се видети из прегледа који следи.

Мера 2.1: Јачање институционалних капацитета за креирање подстицаја ради привлачења директних инвестиција

У погледу (1) Јачање институционалних капацитета за креирање подстицаја ради привлачења директних инвестиција, (2) Држава осигурава стабилност оквира политика које се односе на пословање и (3) Адаптабилност правног оквира у односу на промену дигиталних бизнис модела (нпр. е-трговина, економија дељења, fintech). Период реализације АП је био кратак, те нису доступни подаци о остваривању ових циљева.

У погледу активности:

2.1.1: Подршка иновативним стартап компанијама и дигиталној трансформацији привредних друштава, посебно за циљне групе старости 20–40 година – активност је у току. Кроз Немачки информативни центар за миграције, стручно образовање и каријеру – ДИМАК, пружа се континуирана подршка за саветовање о регуларним миграцијама и спроводе се мере јачања капацитета представника МСЦ и НСЗ, што води ка проширењу делокруга рада и будућем преузимању послова саветника ЕУРЕС центара. ДИМАК спроводи информисање, саветовање и упућивање повратника и подршку у реинтеграцији, као и миграната и особа заинтересованих за миграцију. Одржавају се редовни састанци између ДИМАК саветника и МСЦ саветника.

Спроведене су следеће мере јачања капацитета до краја 2021:

- Радионица на тему сарадње између МСЦ и ДИМАК, јун 2020;
- Обука на тему вештина комуникације, новембар 2020;
- Информативни догађај о правном оквиру за регуларне миграције на примеру Немачке, октобар 2020;
- Обука на тему *Пројектни циклуси и пројектни менаџмент*, фебруар 2021;
- Одржан први годишњи виртуелни сајам запошљавања, у мају 2021. године;
- Представљен и дат на коришћење *Приручник о предусловима и процедурама за регуларну миграцију ка Немачкој*, јун 2021;
- Заједнички састанак МСЦ саветника, КИРС повереника, организација цивилног друштва и ДИМАК, Дивчибаре, август 2021;
- Обука на тему *Напредне саветодавне вештине*, октобар 2021;
- Представљени резултати Студије утицаја ДИМАК саветовања на регуларне миграције, новембар 2021;
- Успостављен је нови сајт НСЗ и израђена онлајн апликација за посредовање у запошљавању, новембар 2021.

Имајући у виду показатеље резултата и активности, Мера 2.1. треба да буде у надлежности тела МП, уз помоћ другог органа државне управе најкомпетентнијег за технолошки развој и иновације, како би се управљало активностима подршке иновативним стартап компанијама и дигиталној трансформацији привредних друштава.

Посебан циљ 3 је у надлежности МПНТР и односи се на усклађивање система образовања са потребама тржишта рада, са акцентом на праћење иновација које носи са собом четврта индустријска револуција, посебно у сфери развијања нових занимања и стручних профила и стварање услова за привлачење страних студената. Како је обухват трајања АП у 2021. години био 3,5 месеца **још нема података о:**

- Броју профила за које постоји недостатак радне снаге;
- Броју потребних радника по профили у односу на број постојећих;
- Броју високообразованих повратника и стручњака;
- Ефикасности трансфера знања кроз пројекте у НИО и научним парковима;
- Мери 3.2: Изградња механизма за сарадњу науке и привреде, кроз увођење подстицајних мера за веће издвајање привреде за истраживање и развој, као и повећање броја истраживача у привреди, број патената и техничких решења – Укљученост предузећа и научних установа из 2 или више земаља у пројекте и – Повећана иновативност;
- Мери 3.3: Израда посебних програма и пројеката за повратак високообразоване радне снаге: Укљученост новодошлих докторанада и доктора наука повратника у домаћи научни систем (Број);
- Мери 3.4: Омогућавање одговарајућег стручног оспособљавања и стручног усавршавања младих и стварање услова за њихов повратак:
  - » Повећан број студената докторских студија у приоритетним областима Стратегије паметне специјализације;
  - » Подржани кандидати из подзаступљених категорија који не би покушали да упишу факултет;
  - » Учешће послодаваца и образовних установа на берзи стручних пракси (Број);
  - » Повећане стипендије студентима који студирају у иностранству и укупан фонд намењен за стипендије;
- Мери 3.5: Подстицање мобилности студената и истраживача и јачање капацитета високошколских установа за привлачење страних студената и истраживача:
  - » Повећана мобилност студената;
  - » Укљученост престижних страних научника у домаће научне установе;
  - » Повећано учешће страних студената на размени у студентској популацији;
  - » Број студијских програма за студирање на енглеском језику;
  - » Број студената уписаних на студијске програме на енглеском језику;
  - » Повећана међународна препознатљивост високог образовања у Србији.
- 4.1.2: Израда студије изводљивости за унапређење допунског образовања за дијаспору у иностранству и могућа организација наставе;
- Мера 5.1.1: Стварање услова за подршку повратницима и циркуларним мигрантима кроз програме Фонда за иновациону делатност;
- Спровести евалуацију програма сарадње српске науке са дијаспором Фонда за науку са препорукама за унапређење ефикасности програма.

Имајући у виду број мера и активности за које је МПНТР задужен, као и извештај о њиховој реализацији, изводимо закључак да је потребно реструктурирати активности на носиоце чијем делокругу рада више припадају, него

постојећем делокругу МПНТР, оснажити МПНТР потребним људским и другим капацитетима како би могли да одговоре захтевима реализације Стратегије и обезбедити чвршћу координацију Координационог тела и МПНТР како би се ускладили напори и пратила реализација активности.

Носилац: МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И ДРУШТВЕНИ ДИЈАЛОГ

Надлежно је за 1.2.2.1: Друштвени дијалог о међугенерациској солидарности. У Извештају пише да је ова активност реализована кроз Друштвени дијалог о међугенерациској солидарности у Београду 08. децембра 2021. године, уз подршку Канцеларије Популационог фонда УН у Србији и учешће МБПД као предвиђеног партнера у спровођењу активности, других државних органа и представника цивилног сектора. Активност, као свој коначан исход има Обавезујућа поступања – документ који представља заједнички став свих учесника и садржи информације и податке о резултатима, дефинисаним мерама и активностима које ће предузети сви учесници друштвеног дијалога. Документ је доступан на веб-страници МЉМПДД:

<https://www.minljmpdd.gov.rs/obavezujuca-postupanja.php>

Носилац: МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА

Министарство финансија обавља послове државне управе који се, поред осталог, односе на: надзор над применом прописа који се односе на промет роба и услуга са иностранством и обављање делатности у иностранству са становишта девизног пословања и кредитних односа са иностранством и друге послове девизне инспекције, у складу са законом; систем финансијских односа са иностранством и међународним финансијским организацијама; припрему, закључивање и примену међународних уговора о избегавању двоструког опорезивања; царински систем, царинску тарифу, мере ванцаринске заштите и слободне зоне; кредитно-монетарни систем; систем плаћања и платни промет; хартије од вредности и тржиште капитала; остваривање алиментационих потраживања из иностранства; царинење робе, царински надзор и друге послове контроле путника и промета робе и услуга са иностранством, као и друге послове одређене законом.

МФ је одговорно за меру 2.3. - Унапређење капацитета тржишне економије у складу са стратешким препорукама Европске уније. МФ спроводи програм Олакшице за запошљавање одређених категорија физичких лица ради успоравања одласка у иностранство грађана РС и подстицања повратних високообразованих стручњака у РС (1.2.3.1) (рок за реализацију ове активности је 4. квартал 2023.) и реализација активности је у току. Број лица која су корисници олакшице је 32.984. Број лица која су корисници олакшица представља број послодаваца који користе олакшице по основу запошљавања лица, према чл. 15в, 21в, 21д, 21ђ, 21е и 21ж Закона о порезу на доходак грађана и чл. 15а, 45, 45в, 45г, 45д и 45ђ Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање. Указујемо да је чланом 15в Закона о порезу на доходак грађана и чланом 15а Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање прописана олакшица коју користе физичка лица – новонастањени у Републици Србији, и у 2020. години олакшицу је користило 25 лица, а у 2021. години користило је 39 лица.

Крајем 2019. године, чак и пре усвајања Стратегије, законски су донете посебне мере које обезбеђују веома великодушна смањења пореза за висококвалификоване повратнике са високим приходима.

На исти начин, нова мера одустајања од плаћања годишњег пореза на лични доходак (који се наплаћује по веома скромним стопама за око 1% оних који највише зарађују) за млађе од 40 година је рекламирана као мера превенције одлива мозгова.

Носилац: НАЛЕД

3.4.3: Успостављање брзе стручних пракси за студенте свих нивоа студија је у току. Континуирано спроводи студентске праксе у сарадњи са Универзитетом у Београду, међутим, није формално успостављена брза стручних пракси за студенте, јер нису обезбеђена средства.

Носилац: МИНИСТАРСТВО ОМЛАДИНЕ И СПОРТА

Министарство омладине и спорта обавља послове државне управе који се, поред осталог, односе на: систем, развој и унапређење омладинске политике, спровођење националне политике и националне стратегије за младе и акционе планове и програме; подстицање младих да се организују и удружују и да учествују у друштвеним токовима, давање савета младима и подучавање младих везано за запошљавање и волонтерски рад; подстицање неформалног образовања младих; праћење и процену места и улоге младих у Републици Србији, стварање услова за оснивање и рад националне и регионалних канцеларија за младе; као и друге послове одређене законом.

1.3.4.4: Стипендирање школарине и боравка најбољих студената из Србије у приоритетним областима за докторске и постдокторске студије на престижним светским универзитетима у тим областима, уз обавезу повратка у Републику Србију, јесте активност која треба да буде у примарној надлежности органа просвете и науке, док МОС може имати улогу партнера у спровођењу.

У 2021. години расписан и реализован Конкурс за стипендирање студената студија другог и трећег степена на универзитетима земаља чланица Европске уније, Европске асоцијације за слободну трговину (ЕФТА) и на водећим светским универзитетима за школску 2021/22. годину. У 2022. години предвиђено расписивање и реализација предметног конкурса за школску 2022/23. годину у четвртном кварталу. У 2021. години закључено је 332 уговора о стипендирању и додељене су стипендије у укупном износу од 322.250.156,00 динара (брuto).

Програми стипендирања школарина и боравка најбољих студената из Србије у приоритетним областима за докторске и постдокторске студије на престижним светским универзитетима у тим областима, уз обавезу повратка у Републику Србију имају изванредан потенцијал за развој свести о циркуларним миграцијама као флексибилном миграционом обрасцу у коме су на добитку и појединац и државе укључене у миграторни ток.

Носилац: МИНИСТАРСТВО СПОЉНИХ ПОСЛОВА

Министарство спољних послова обавља послове државне управе који се, поред осталог, односе на: заштиту права и интереса Републике Србије и њених држављана и правних лица у иностранству; област односа Републике Србије с дијаспором и Србима у региону; обавештавање стране јавности о политици Републике Србије; прикупљање, чување и објављивање документације о спољној политици Републике Србије; као и друге послове који су одређени законом којим се уређују спољни послови и другим законима.

МСП је задужено за меру 4.1: Унапређивање механизма за онлајн информисање дијаспоре о свим релевантним елементима у оквиру Посебног циља 4.

У тренутку прикупљања података за ову Евалуацију, није било информација:

- Да је успостављена онлајн дестинација за информисање дијаспоре;
- О броју прегледа онлајн дестинације током референтног периода;
- О томе да је израђена студија изводљивости за унапређење допунског образовања за дијаспору у иностранству;
- О броју успостављених услуга припадницима дијаспоре.

У току је успостављање централне информационе онлајн дестинације за дијаспору из Републике Србије. Планирани рок за израду је 4. квартал 2023. У току су припремне активности за израду централног портала.

Данас мобилност није само физичка, већ постоји и виртуелна димензија. Учесће у многим активностима из задовољства и посла може се обавити на виртуелним платформама.

Носилац: ПРИВРЕДНА КОМОРА СРБИЈЕ

Привредна комора Србије обавља послове који се односе, између осталог, и на усаглашавање, формулисање, заступање и заштиту интереса својих чланова пред надлежним државним органима и институцијама у уређењу привредног система и дефинисању мера економске политике, покретања иницијатива за доношење закона и других прописа од значаја за привреду, сарадњу привреде са иностранством, унапређење развоја предузетништва, припрему програма пословне едукације итд. (члан 14. Статута Привредне коморе Србије). У оквиру Привредне коморе формиран је Пословни савет за дијаспору, који чине чланови дијаспоре и представници ресорних министарстава. Такође, основан је виртуелни *Дијаспора клуб*, публикује се информативни лист *Дијаспора инфо*, а при локалним привредним коморама основано је 12 канцеларија за дијаспору.

У надлежности ПКС је:

Мера 4.2: Подстицање материјалних и нематеријалних улагања дијаспоре и наставак израде инвестиционих водича поводом које је сачињена је мултимедијална презентација о инвестирању у Србији у сарадњи са локалним самоуправама.

- У току је Израда препорука о финансијском потенцијалу дијаспоре;
- ПКС кроз пројекат *Link Up* има за циљ да повеже дијаспору – људе српског порекла који живе и раде у Немачкој, Аустрији и Швајцарској, и приближи им услове пословања и прилике за улагање у Србији. На основу заинтересованости за инвестирање се, такође, може уочити финансијски потенцијал дијаспоре.
- Развијена је онлајн платформа *Пословни атлас Србије и дијаспоре*, која је оперативна од децембра 2021. године. Платформа ће бити базирана на пословним принципима, водећим технолошким решењима и усмерена на директно, лако и брзо повезивање компанија и предузетника из Србије и дијаспоре, као и кроз дијаспору до страних фирми. Путем онлајн платформе *Пословни Атлас Србије и дијаспоре*, у току је прикупљање инвестиционих пројеката / локација.
- Платформа ће имати аналитичку секцију која ће служити за добијање информација о инвестицијама из дијаспоре, и која ће омогућити ПКС-у да има бољи увид у структуру инвестиција у различитим регионима (по сектору, величини фирми, запосленима), како би на бољи начин подстицала сарадњу са дијаспором ради успешнијег локалног и регионалног развоја.

- Израђена је студија о инвестиционим потенцијалима дијаспоре.
- Спроведено истраживање националних привредника и идентификовани модели за сарадњу и унапређење институционалне сарадње са матицом, јачање сарадње са домаћим привредницима и подстицање транснационалног предузетништва...

Мера 4.3: Стварање услова за оптимизацију потенцијала дијаспоре кроз формалне токове девизних дознака, повећање утицаја девизних дознака на развој, веће ангажовање дијаспоре на локалном нивоу операционализована је кроз број сусрета дијаспоре и привреде током референтног периода на националном и локалном нивоу, разврстано према регионима и броју локалних акционих планова за управљање миграцијама који садрже анализу потенцијала дијаспоре, чија је израда у току.

- 4.3.1: Организација локалних сусрета дијаспоре и привреде означена је као завршена. Организовано је 17 регионалних онлајн радионица у 2021. години, које су имале за циљ да приближе рад онлине платформе Пословни атлас Србије и дијаспоре привредницима, дијаспори, локалним самоуправама, итд. ПКС је организовао у 2021. години менторски програм / радионицу за 17 регионалних привредних комора. Укупан број регистрованих учесника на свих 17 радионица износио је 890 (МСП, предузетници, јединице локалне самоуправе и „рањиве групе“). Ове радионице ће омогућити ажурирану базу података на платформи (инвестиционе прилике, локације, информације за инвеститоре и пословне партнере за мала и средња предузећа и предузетнике у Србији). Пројектним радом ће бити оснажени представници ПКС на DACH тржишту да организују пословне догађаје са дијаспором, који ће имати карактер одрживости и у будућности. У сарадњи са РПК, ПКС ће дигитализовати регионалне и локалне податке потребне за онлајн платформу и испоручити, као финални резултат, одржив дигитални алат за ангажман пословне дијаспоре – онлајн платформу за дијаспору.

Активност 4.3.2: Организовање националних сусрета дијаспоре и привреде означена је као завршена.

- Организована је конференција привредника из Србије и дијаспоре где су учесници били: Амбасада Србије у Швајцарској, 30-ак привредника из Србије и дијаспоре, ПКС, РАС, итд;
- Организована је у децембру 2021. године у Цириху конференција привредника из Србије и дијаспоре. Учесници: ПКС, РАС, Амбасада Србије у Швајцарској, Удружење Срба из Швајцарске, 30-ак привредника из Србије и дијаспоре;
- Планирано је организовање три инвестиционе конференције у 2022. години: Немачка, Швајцарска, Аустрија. На конференцијама ће бити омогућено презентовање инвестиционих пројеката привредника из Србије и могућност проналажења партнера из дијаспоре.

Препоручено је да се активности Привредне коморе Србије чврстије повежу са активностима Министарства привреде због компатибилности мера и потенцијалних великих синергетских ефеката.

Носилац: МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ

Министарство привреде обавља послове државне управе који се, поред осталог, односе на: привреду и привредни развој; положај и повезивање привредних друштава и других облика организовања за обављање делатности; подстицање развоја и структурно прилагођавање привреде; утврђивање политике и стратегије привредног развоја; предлагање мера и праћење спровођења економске политике за привредни раст; предлагање мера за подстицање инвестиција и координацију послова који се односе на инвестиције; координацију рада јавне агенције надлежне за промоцију извоза и подстицање инвестиција; мере економске политике за развој занатства, малих и средњих предузећа и предузетништва; кредитирање привреде и осигурање банкарских кредита; кредитирање и осигурање извозних послова и инвестиција у иностранству; субвенционисање кредита; координацију послова у вези с повезивањем привредних друштава са стратешким инвеститорима; предлагање и спровођење финансијских и

других мера ради подстицања пословања, конкурентности и ликвидности привредних субјеката у Републици Србији; пословно и финансијско реструктурирање привредних друштава и других облика пословања; као и друге послове одређене законом. Министарство привреде обавља и послове државне управе који се односе на: регионални развој; анализу расположивих ресурса и потенцијала за регионални и национални развој; подстицање равномернијег регионалног развоја и смањење регионалних разлика; унапређење привредног амбијента на регионалном нивоу.

У оквиру Стратегије, МП је надлежно за Посебан циљ 2: Унапређење услова живота и рада у привредном и друштвеном сектору и Посебан циљ 4: Унапређење сарадње дијаспоре и матице и подстицање транснационалног предузетништва, као и неке мере и активности у оквиру других циљева.

Мера 4.4: Јачање транснационалног предузетништва са повратницима, као и припадницима дијаспоре који одржавају пословне везе са РС. Фокус је на изради студије изводљивости за успостављање посебног механизма за привлачење инвестиција дијаспоре кроз улагања у различите финансијске инструменте, што је у току, будући да су започети преговори са различитим донаторима у вези са њиховом заинтересованошћу за финансирање.

Мера 6.1.2. Спровођење радионица за подршку предузетницима почетницима, уз формирање саветодавне онлајн платформе – планирана је за 2023. годину и њена реализација није започета.

У новом окружењу, револуционарни развоји у транспорту и комуникацијама доводе до глобализације инвестиција у производњу и потрошњу, дужи и флексибилнији уговори о раду, опције поновног уласка и флексибилна права на боравак смањују вероватноћу трајног насељавања.

Носилац: КАБИНЕТ ПРЕДСЕДНИЦЕ ВЛАДЕ

Надлежан је за 1.5.1.4: Промовисање и редовну евалуацију мера Водича кроз мере подршке за развој иновативне привреде

Програм *Тачка повратка* и цео Кабинет председнице Владе активно раде на промоцији Водича кроз мере подршке за развој иновативне привреде и појединачних мера. Од 1. марта 2022. године на снагу су ступиле додатне мере подстицаја за истраживање и развој. У складу са тим, Кабинет председнице Владе је организовао информативну сесију 18. и 19. јануара, на српском и енглеском, како би представио нове мере и пружио појашњења на недоумице у вези са њиховима коришћењем. У циљу промоције конкретних мера за подршку за запошљавање повратника у Србију, програм *Тачка повратка* редовно путем својих канала саопштава о повластицама које се обезбеђују наведеним мерама, док је, такође, одржана радионица намењена службама људских ресурса великих компанија. Поред тога, активно се пружа директна подршка свим потенцијалним повратницима којима су потребни подстицаји.

Нема одступања од планираног рока. У наредном периоду је планирана реализација додатних обука које имају за циљ подизање свести и упознавање послодаваца, предузетника и потенцијалних повратника о могућностима које пружају мере представљене у Водичу.

Носилац: КОМЕСАРИЈАТ ЗА ИЗБЕГЛИЦЕ И МИГРАЦИЈЕ

Комесаријат за избеглице и миграције обављање стручне и друге послове који се односе на збрињавање, повратак и интеграцију избеглица и с њима повезане управне послове. За област легалних и ирегуларних миграција, најзначајније надлежности Комесаријата су уређене чланом 10. Закона о управљању миграцијама и подразумевају праћење

спровођења мера миграционе политике, прикупљање, обједињавање и анализу података и показатеља од значаја за управљање миграцијама, утврђивање, предлагање и предузимање мера за реинтеграцију повратника по основу споразума о реадмисији, предлагање програма према странцима који илегално бораве на територији Републике Србије и предлагање програма за подршку добровољног повратка странаца који илегално бораве на територији Републике Србије у земљу њиховог порекла.

У домену реализације Стратегије и Акционог плана, Комесеријат за избеглице и миграције (КОМИМ) је надлежан за Посебан циљ 6: Стварање услова за ефикасније управљање унутрашњим миграционим токовима и неке од активности у другим посебним циљевима. КОМИМ има веома значајна задужења у перспективи. Пре свега:

- Мера 5.2: Развој механизма редовног праћења повратних и циркуларних миграција где је у плану:
  - » Успостављање методологије за квантитативно и квалитативно редовно праћење повратних и циркуларних миграција;
  - » Извештавање о повратним и циркуларним миграцијама укључено у Миграциони профил Србије;
  - » Дефинисање и увођење адекватних индикатора за праћење циркуларних и повратних миграција у Миграциони профил РС;
  - » Спровођење полазног истраживања и припрема и спровођење трогодишњег плана за истраживања о циркуларним и повратним миграцијама.

У Извештају за 2021. годину нису наведени подаци о реализацији по овој мери, јер је циљна вредност везана за последњи квартал 2023. године. Сложеност ових активности и чињеница да су и Стратегија и Акциони план донети по први пут указује на то да ће искуство из овог двогодишњег периода у погледу реализације ових активности бити драгоцено за дефинисање потенцијалних унапређења у Акционом плану наредног циклуса.

Посебан циљ 6: Стварање услова за ефикасније управљање унутрашњим миграционим токовима

Мера 6.1: Унапређење вештина и компетенција радне снаге у руралним срединама, са циљем подизања предузетничког потенцијала

- Није спроведена анализа демографских и развојних карактеристика географског простора у циљу кластеризације ареала сличних карактеристика;
- Нису спроведене радионице за подршку предузетницима почетницима;
- Није формирана саветодавна онлајн платформа за подршку предузетницима почетницима у руралним срединама.

Мера 6.2: Јачање капацитета локалних актера у планирању и спровођењу пројеката миграција и развоја

- Није израђена студија на основу полазног истраживања о факторима који утичу на унутрашње миграције радне снаге;

Са друге стране, у погледу:

- *Едукативно-промотивне кампање која ће указати на развојни потенцијал миграција у локалним заједницама*

учињен је прогрес: у октобру 2021, израђена су 3 филма за ширу јавност у циљу промоције стратешког оквира о економским миграцијама, ангажмана дијаспоре и важности укључивања локалних заједница. Видео материјал је израђен као подршка МРЗБСП, КИРС и другим релевантним актерима (ГИЗ).;

- *Јачања капацитета за планирање и спровођење пројеката о економским миграцијама кроз едукацију релевантних локалних актера (специјалистичке обуке, радионице, тренинзи и студијске посете):*
  - » Комесаријат за избеглице и миграције је уз подршку ГИЗ-а у децембру 2021. године и марту 2022. године одржао 4 обуке акредитоване код Националне академије за јавну управу на тему *Израда / ажурирање локалних акционих планова за миграције за јединице локалних самоуправа*. Обука је одржана за представнике из 17 ЈЛС: Бора, Мајданпека, Неготина, Кладова, Зајечара, Књажевца, Бољевца и Сокобање, Кикинде, Новог Књажевца, Сенте, Чоке, Кањиже, Јагодине, Ћуприје, Рековца и Параћина;
  - » Комесаријат за избеглице и миграције је уз подршку ОЕБС-а одржао тренинг за тренере на тему *Локалних акционих планова за побољшање / унапређење положаја различитих категорија миграната*. Тренинг је одржан у октобру 2021. године за 23 лица запослена у Комесаријату за избеглице и миграције, односно повереника за избеглице и миграције из одабраних локалних самоуправа;
  - » Комесаријат за избеглице и миграције је уз подршку ИОМ-а у августу 2021. године и марту 2022. године одржао 2 обуке за израду локалних акционих планова за миграције за представнике из 8 општина Браничевског округа. Такође, на поменутих обукама, представљена је и ажурирана методологија која укључује категорије економских миграната и дијаспоре, као и Циљеве одрживог развоја и циљеве Глобалног компакта за миграције. У складу са наведеним, локални акциони планови из циљне вредности за 2021. годину су ажурирани и у току је њихова верификација, те се очекује њихово усвајање у току 2022. године.
- Мера 4.3.3: Укључити анализу потенцијала дијаспоре у локалне акционе планове за управљање миграцијама – У 2021. години, ГИЗ је започео пружање подршке Комесаријату за избеглице и миграције за израду и ажурирање Локалних акционих планова у градовима и општинама. Та подршка подразумева јачање капацитета општинских тимова који укључују поверенике за избеглице и миграције, представнике локалних Савета за миграције, представнике Комесаријата и друге, у 4 округа, у 17 ЈЛС: Борски округ (Бор, Мајданпек, Неготин, Кладово), Зајечарски округ (Зајечар, Књажевац, Бољевац, Сокобања), Севернобанатски округ (Кикинда, Нови Кнежевац, Сента, Чока, Кањижа) и Поморавски округ (Јагодина, Ћуприја, Параћин, Рековац). Након завршених обука, ажурирани Локални акциони планови ће укључити и припаднике дијаспоре.
- У току 2022. године, очекује се финализација следећих активности: у оквиру пројекта *Миграције у функцији одрживог развоја – фаза III*, који финансира швајцарска Агенција за развој (СДЦ), а спроводе Међународна организација за миграције (ИОМ) и Програм за развој Уједињених нација (УНДП), Комесаријату за избеглице и миграције је обезбеђена техничка подршка за ревидирање методологије за израду Локалних акционих планова за миграције који у свој садржај треба да уврсте и економске миграције (дијаспора, високо квалификовани повратници, итд.).
- У оквиру пројекта *Миграције у функцији одрживог развоја – фаза III*, који финансира Швајцарска агенција за развој (СДЦ), а спроводе Међународна организација за миграције (ИОМ) и Програм за развој Уједињених нација (УНДП), урађена је Матрица за праћење стратешких докумената у области миграција и развоја у којој је представљена област легалних миграција. Матрица садржи три засебне тематске целине: област регуларних миграција странаца, област емиграције и сарадње са дијаспором и област унутрашњих миграција. Такође, сврха матрице је да омогући лакши процес планирања, праћења и извештавања о спровођењу јавних политика.

ОЦЕНА И ПРЕПОРУКЕ

Оцена ефективност

Акционим планом предвиђено је да се општи циљ реализује кроз шест посебних циљева, чија ће се имплементација остваривати кроз већи број мера које садрже појединачне активности у периоду 2021–2023. године.

Општи циљ: Стварање привредног и друштвеног амбијента за успоравање одласка радно способног становништва, јачање веза са дијаспором, подстицање повратних и циркуларних миграција, као и привлачење странаца различитих образовних профила

Посебни циљеви	Оцена	Препорука
Посебан циљ 1: Изградња и јачање институционалних капацитета за праћење и унапређење квалитета података о економским миграцијама	Остварен напредак. Формирана је <i>Радна група за спровођење и праћење Стратегије о економским миграцијама и Акционог плана за период 2021–2023. године</i> Није формирана Радна група за статистику миграција. Одржане бројне едукације.	Оснаживање Координационог тела како би делокругом рада, људским ресурсима и ауторитетом за доношење одлука могло у континуитету 2021–2027. да спроводи и прати активности предвиђене Стратегијом, Акционим планом 2021–2023. и будућим плановима који треба да буду донети. Координационо тело треба да има системски капацитет за праћење и унапређење комплетног процеса управљања економским миграцијама, а то подразумева не само координацију, која је у суштини интеграција активности поверене појединачним носиоцима, већ за укупан процес планирања, организовања, вођења и контроле актера, активности и токова информација у вези са економским миграцијама. Оваква институционална централизација подржава конструктивну хармонизацију процедура и активности које се спроводе под покровитељством бројних носилаца, иде у прилог циљном јачању компетенција за управљање економским миграцијама унутар државне администрације, конзистентну примену описаних јавних политика које имају импликације на процес економских миграција, ефикасну комуникацију са свим заинтересованим странама, како државним телима тако и другим екстерним субјектима и свеобухватно извештавање о комплексној и компликованој теми економских миграција. Формирати <i>Радну групу за статистику миграција</i> . Фокусирати даље едукације тако да буду више специјализоване ка економским миграцијама, разумевању њихових специфичности и учењу о механизмима који могу да обезбеде њихово боље управљање и праћење.

<p>Мера 1.1: Јачање капацитета институција надлежних за праћење миграционих кретања</p>	<p>Изузев првог показатеља који током 2021. није доспео на дневни ред агенде, друга два показатеља су у реализацији.</p>	<p>Формирање и континуирано оснаживање Радне групе за статистику миграција Предлаже се већи фокус и профилисање радионица за праћење миграционих кретања и управљање миграцијама. Истрајати на обезбеђивању механизма за спровођење, праћење, извештавање и оцењивање миграционих кретања, посебно извештавање о реализацији Стратегије и континуирано извештавање о праћењу остварења годишњих сукцесивних акционих планова у циклуса 2021–2027.</p>
<p>Мера 1.2: Доградња, односно реформисање постојећег институционалног оквира у складу са потребама за ефикаснијим управљањем економским миграцијама</p>	<p>У току. НСЗ је започела спровођење мере израде интерне процедуре НСЗ за рад <i>Саветника у Миграционим сервисним центрима</i>.</p>	<p>Оснаживати Миграционе сервисне центре у домену делокруга њиховог рада, експертизе ангажованих људских ресурса, развоју конзистентних и усклађених процедура њиховог рада, техничке опремљености и информационо-комуникационих капацитета, сразмерно њиховој улози у информисању потенцијалних и реализованих миграната. Формирање нових позиција као што је позиција саветника у миграционим центрима има потенцијал да квалитативно унапреди процес управљања економским миграцијама.</p>
<p>Мера 1.3: Успостављање већег степена координације за подршку укључивања концепта економских миграција у развојне политике</p>	<p>У току.</p>	<p>Координација је кључна реч успешне реализације Стратегије економских миграција. Потребно је сагледати позицију теме економских миграција са аспекта развојне политике Србије и то треба да буде усаглашено и саопштено свим релевантним актерима.</p>
<p>Мера 1.4: Успостављање редовне, ажуриране, синхронизоване статистичке базе података за праћење миграционих токова у РС.</p>	<p>Постоји висока свест о комплексности статистичког праћења економских миграција.</p>	<p>Мерење миграционог салда и миграционих кретања је изузетно сложен задатак, а комплексни бројеви миграционих токова се, неретко, неадекватно тумаче и тиме се наноси штета разумевању феномена миграција уопште, а посебно економских миграција као поткатегорије. Не постоји лако решење за све практичне проблеме у евидентирању емиграната и миграционих кретања и зато је јачање капацитета Републичког завода за статистику и развој квалитетне методологије утемељене на разумевању потребе за укључивањем и комбиновањем различитих извора и информација чијим би се укрштањем обезбедило свеобухватно праћење миграционих токова апсолутни приоритет како би се добила поуздана представа о обиму и трендовима емиграције из Србије и имиграције у Србију.</p>
<p>Посебан циљ 2: Унапређење услова живота и рада у привредном и друштвеном сектору</p>	<p>На утврђеној трајекторији.</p>	<p>Истрајавање у стратешком опредељењу за развој функционалне тржишне привреде, макроекономска и укупна друштвена стабилност обезбеђена државним политикама које се односе на пословање и прилагодљивост правног оквира како би се, са једне стране, обезбедила континуирана владавина права, уз истовремену адаптабилност у циљу развоја нових пословних модела.</p>

<p>Мера 2.1: Јачање институционалних капацитета за креирање подстицаја ради привлачења директних инвестиција</p>	<p>На утврђеној трајекторији.</p>	<p>Посебан циљ 2 реализује се кроз јачање институционалних капацитета за креирање подстицаја за привлачење директних инвестиција за које је одговорно МПНТР. Предлаже се разматрање адекватности носиоца мере спрам операционализације мере и могућа промена носиоца у циљу боље усклађености делокруга рада носиоца мере и садржаја мере. Предлог је да то буде Министарство привреде уместо Министарства просвете, науке и технолошког развоја. Потребно развити нове активности, које ће имати већи потенцијал да допринесу остварењу циља у односу на предвиђене.</p> <p>Препорука: већа хоризонтална повезаност мера и активности, а не удвајање.</p>
<p>Мера 2.2: Развој програма за задржавање људских капацитета из категорије дефицитарних занимања</p>	<p>У току.</p>	<p>Потребно развити нове активности, које ће имати већи потенцијал да допринесу остварењу циља у односу на предвиђене. Препорука: већа хоризонтална повезаност мера и активности, а не удвајање.</p> <p>Препорука је ка бољој координацији привредног тржишта и тржишта рада, социјалне и миграционе политике, <u>те развоју активности које ће посебно третирати нискоквалификовану и средњеквалификовану радну снагу, сиромашне раднике, људе у сеоским подручјима и подручјима у опадању, као и друге групе које се могу окарактерисати рањивим и непривилегованим групама, а који инклинирају радним местима из категорије дефицитарних занимања.</u></p> <p><u>Пружити подршку струковним удружењима и организацијама које окупљају раднике из категорије дефицитарних занимања,</u> како би се отворили канали комуникације и успоставила веза која би омогућила циркуларност радника из ових категорија према потребама РС. Ове активности одговарају делокругу активности које покрива ПКС.</p>
<p>Мера 2.3: Унапређивање капацитета тржишне економије у складу са стратешким препорукама Европске уније</p>	<p>У току.</p>	<p>Операционализација ове мере треба да буде додатно развијена да се не би сводила само на олакшице.</p>

<p>Посебан циљ 3: Усклађивање система образовања са потребама тржишта рада, са акцентом на праћење иновација које носи са собом четврта индустријска револуција, посебно у сфери развијања нових занимања и стручних профила и стварање услова за привлачење страних студената</p>	<p>Остварен напредак.</p>	<p>Носиоци активности и партнери у спровођењу активности имају апсолутно потребна знања, вештине и способности, као и комплементарне компетенције да ове активности успешно реализују. Евидентно је да 4 од 6 показатеља – Број профила за које постоји недостатак радне снаге, Број потребних радника по профили у односу на број постојећих, Број високообразованих повратника и стручњака и Ефикасан трансфер знања кроз пројекте у НИО и научним парковима – немају утврђене циљне вредности показатеља у 2022. и 2023. години. Ово су веома комплексни показатељи и јасно је зашто се њихова вредност није могла „преломити“ али је неопходан координирани рад свих актера да би се реалне вредности утврдиле и, најзад, реализовале.</p>
<p>Мера 3.1: Усклађивање система уписне политике са потребама тржишта рада</p>	<p>У току.</p>	<p>Препорука је координација активности свих актера који својим деловањем могу да утичу на даље усклађивање образовног система са потребама привреде.</p>
<p>Мера 3.2: Изградња механизма за сарадњу науке и привреде, кроз увођење подстицајних мера за веће издвајање привреде за истраживање и развој, као и повећања броја истраживача у привреди, број патената и техничких решења</p>	<p>У току.</p>	<p>Повезати активности различитих институција које имају утицај на реализацију ове мере и њених активности – из области образовања, науке и привреде (МПНТР, МП, МФ, ПКС, МРЗБСП, Фонд за иновације, Фонд за науку).</p>
<p>Мера 3.3: Израда посебних програма и пројеката за повратак високообразоване радне снаге</p>	<p>У току.</p>	<p>Повезати активности различитих институција које имају утицај на реализацију ове мере и њених активности – из области образовања, науке и привреде (МПНТР, Фонд за науку, Фонд за иновације, МП)</p>
<p>Мера 3.4: Омогућавање одговарајућег стручног оспособљавања и стручног усавршавања младих и стварање услова за њихов повратак</p>	<p>У току.</p>	<p>Координација активности са организацијама за младе. Даља реформа система образовања која омогућава усклађивање образовног система са потребама привреде. Подржавати активности и даљи развој фондова који пружају подршку усавршавањима ученика и студената.</p>

<p>Мера 3.5: Подстицање мобилности студената и истраживача и јачање капацитета високошколских установа за привлачење страних студената и истраживача</p>	<p>У току.</p>	<p>Подржавати активности и даљи развој каријерних центара у оквиру високошколских институција, универзитета и повезати активности различитих институција које имају утицај на реализацију ове мере и њених активности</p>
<p>Посебан циљ 4: Унапређење сарадње дијаспоре и матице и подстицање транснационалног предузетништва</p>	<p>На утврђеној трајекторији.</p>	<p>Унапређење сарадње дијаспоре и матице темељи се на већем укључивању дијаспоре у развојне пројекте РС <u>синхроним активностима на националном, регионалном и локалном нивоу</u> и јачању и одржавању поверења дијаспоре у стабилност привредног и друштвеног амбијента у матици кроз снажење емоционалних (осећај јединства са матицом, задовољство међусобним односом и сл), привредних, економских, научних, технолошких и других веза матице са дијаспором.</p>
<p>Мера 4.1: Унапређивање механизма за онлајн информисање дијаспоре о свим релевантним информацијама</p>	<p>На утврђеној трајекторији.</p>	<p>Креирање и подржавање организација попут <i>Тачка повратка</i> представља добар модус операнди да се умрежавањем и програмима успостави мост поверења између дијаспоре и Србије. Циљ <i>Тачке повратка</i> је да буде подршка повратницима који планирају повратак у РС, пословни подухват или научну и стручну каријеру. <i>Тачка повратка</i> пружа информације о свим начинима ступања у контакт са Србијом, помаже у остваривању сарадње са локалним талентима и изванредним иницијативама и даје оквир за бољу комуникацију српског друштва у земљи и иностранству. Овакве организације проналазимо и у компаративној анализи (Ирска нпр. – <i>Повратак бизниса</i>) и у Србији оне могу да помогну развоју друштва знања заснованог на размени знања и искуства.</p>
<p>Мера 4.2: Подстицање материјалних и нематеријалних улагања дијаспоре и наставак израде инвестиционих водича</p>	<p>На утврђеној трајекторији.</p>	<p>Обиље мера и активности које се већ спроводе, треба циљано координирати и интегрисати.</p>
<p>Мера 4.3: Стварање услова за оптимизацију потенцијала дијаспоре кроз формалне токове девизних дознака, повећање утицаја девизних дознака на развој и веће ангажовање дијаспоре на локалном нивоу</p>	<p>На утврђеној трајекторији.</p>	<p>Обиље мера и активности које се већ спроводе, треба циљано координирати и интегрисати.</p>

<p>Мера 4.4: Јачање транснационалног предузетништва са повратницима, као и припадницима дијаспоре који одржавају пословне везе са РС</p>	<p>На утврђеној трајекторији.</p>	<p>Циркуларне миграције омогућавају настанак транснационалних друштвених мрежа које могу потенцијалним мигрантима да обезбеде информације о слободним радним местима у земљи миграције, а са друге стране, да обезбеде информације о људским ресурсима у земљи пошљаоца. Изградња оваквих мрежа има значајне користи за послодавце, којима може представљати сигурну платформу за регрутацију познате и поуздане групе радника, који припадају сродној социјалној мрежи по критеријумима који за послодавце могу да буду важни.</p>
<p>Посебан циљ 5: Стварање услова за праћење, подстицање и подршку повратним и циркуларним миграцијама</p>	<p>На утврђеној трајекторији.</p>	<p>За Стратегију и за Акциони план било би од велике важности да постоји јасна дефиниција појма циркуларних миграција. Пошто ова дефиниција није укључена, у различитим периодима, на различитим нивоима и од различитих актера се може очекивати да на различити начин приступе концепту циркуларних миграција, њеном разумевању, операционализацији и примени.</p>
<p>Мера 5.1: Успостављање и институционализација програма повратних и циркуларних миграција и њихова већа друштвена афирмација</p>	<p>Различита ефективност и динамика реализације по активностима.</p>	<p>Нема извештаја МПНТР у вези са стварањем услова за подршку повратницима и циркуларним мигрантима кроз програме Фонда за иновациону делатност. МПНТР је имало низ других активности које се могу индиректно довести у везу и које могу да имају ефекте на реализацију и ове активности, али је неопходно унети додатно фокусирање и експлицитно таргетирање циркуларних миграната кроз програме подршке Фонда за иновациону делатност.</p> <p>МРЗБСП приступило је реализацији циљева подстицања повратка припадника дијаспоре и њиховог радног ангажовања кроз подршку дугорочном повратку.</p> <p>Нема извештаја МРЗБСП у вези са сарадњом са представништвима привредних комора, завода и других институција страних земаља.</p> <p>Активност промовисања и редовне евалуације мера Водича кроз мере подршке за развој иновативне привреде је у врло динамичној реализацији, у шта је укључен програм <i>Тачка повратка</i> и цео Кабинет председнице Владе.</p> <p>Фонд за науку има значајан потенцијал за афирмацију циркуларних миграција кроз програме научне сарадње српске науке са дијаспором. Како је обухват трајања АП у 2021. години био три и по месеца, нема података о спроведеној активности евалуације програма сарадње српске науке са дијаспором.</p> <p>Обезбеђена је експертска подршка за проналажење најпогоднијих модела за идентификацију дефицитарних занимања на тржишту рада, као основ развоја стратегија ангажовања стране радне снаге и израде подзаконских аката који омогућавају њихову примену.</p> <p>Нема извештаја МРЗБСП у вези са унапређењем сарадње са регионалним саветом за сарадњу (РСС) о различитим видовима мобилности у региону.</p>

<p>Мера 5.2: Развој механизма редовног праћења повратних и циркуларних миграција.</p>	<p>За сада ни о једној од ових активности нема извештаја о спровођењу.</p>	<p>Република Србија треба да побољша и ојача своје прикупљање и анализу података у области статистике миграција. Међутим, Евалуација наглашава да овде није у питању недостатак стручности или слабости у организацији РЗС, већ је то, једноставно, питање специјализације и посвећивања посебних ресурса овој теми. Треба узети у обзир да се статистика миграције радне снаге не односи само на то ко улази и излази са националне територије и ко на њој борави и колико дуго, већ да представља резервоар информација у вези са запосленошћу, занимањима, платама и другим важним информацијама које су везане за рад и које могу да имају потенцијал да објасне и пруже увид у компликовану тему економских миграција. У наредним периодима за које се буде доносио АП треба добро проценити да ли постоје капацитети за генерисање квалитетних података о економским миграцијама и која је техничка помоћ и ресурси којима се РЗС може оснажити да буде у стању да овим захтевима изађе у сусрет.</p>
<p>Посебан циљ 6: Стварање услова за ефикасније управљање унутрашњим миграционим токовима</p>	<p>На утврђеној трајекторији.</p>	
<p>Мера 6.1: Унапређење вештина и компетенција радне снаге у руралним срединама, са циљем подизања предузетничког потенцијала</p>	<p>На утврђеној трајекторији.</p>	<p>Спровести радионице за подршку предузетницима почетницима. Формирати саветодавну онлајн платформу за подршку предузетницима почетницима у руралним срединама.</p>
<p>Мера 6.2: Јачање капацитета локалних актера у планирању и спровођењу пројеката миграција и развоја</p>	<p>На утврђеној трајекторији.</p>	<p>Спровести анализу демографских и развојних карактеристика географског простора у циљу кластеризације ареала сличних карактеристика.</p>

Као што је претходна анализа показала, оцена квалитативних и квантитативних ефеката постављеног општег и посебних циљева Стратегије и Акционог плана у тренутку спровођења евалуације отежана је чињеницом да је период за имплементацију прекратак и да мањају подаци о ефектима реализације циљева.

Општа оцена је да су циљеви добро постављени, праћени разрађеним мерама и активностима у својству конзистентних и упоредивих индикатора.

Кључни фактори који утичу на остваривање посебних циљева Акционог плана су (1) постојање Координационог тела за праћење токова из области економских миграција у Републици Србији, са задатком да обавља интеграцију и усклађивање активности, (2) подизање свести о значају проблема код већине актера у систему, те спремност да се кроз формирање умрежене структуре радних група систем даље оснажује и развија; (3) постојање основне инфраструктуре неопходне за спровођење активности, употпуњено постављањем одговарајућег националног правног оквира за функционисање система, дефинисањем и имплементацијом националних стратегија које су усмерене на унапређење социо-економског развоја и креирање повољнијих привредних и друштвених услова у земљи, (4) опредељеност за равномернији регионални развој којим би се смањила емиграција и подстакло повратак младих у места порекла и (5) пораст свести о значају економских миграција на националном, регионалном и локалном нивоу, о значају усмереног и активног управљања повратним и циркуларним миграцијама.

Кључни фактори који су омели постизање циљева су (1) кратак период имплементације, (2) необезбеђена средства, (3) неуједначене дефиниције, (4) недовољна и нередовна статистичка евиденција и (5) недовољни људски и материјални капацитети.

Оцена ефикасност

Ефикасност представља меру односа између ресурса који су ангажовани за спровођење одређене интервенције и промена до којих је интервенција довела. Евалуација је пошла од следећих ставова:

Процену финансијских средстава неопходних за реализацију посебних циљева, мера и активности вршио је предлагач овог Акционог плана (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања) и носилац појединачних активности из Акционог плана, а у складу са планско-буџетским процедурама. У том смислу, сви буџетски корисници – органи и организације – извршили су оквирну процену трошкова ангажовања људских и других ресурса и потреба за реализацију планираних активности, попуњавањем прописаних ПФЕ образаца о финансијским ефектима исказаних и процењених оквирних трошкова на буџет, а у складу са Правилником о начину исказивања и извештавања о процењеним финансијским ефектима закона, другог прописа или другог акта на буџет, односно финансијске планове организација за обавезно социјално осигурање („Службени гласник РС”, број 32/15).

Процена о томе која су средства неопходна извршена је по изворима средстава, најпре из буџета Републике Србије, затим финансијских планова Националне службе за запошљавање, потом сопствених средстава других носилаца активности, као на пример (редовних средстава Привредне коморе Србије, НАЛЕД-а и др), као и извора из донаторских или других средстава за пружање финансијске помоћи из фондова ЕУ. При овоме је у ситуацијама када није било могуће проценити било износ или потенцијалног донатора, извршена само процена потребе обезбеђења донаторских средстава, с тим да ће се у наредном периоду ближе дефинисати оквир потребних средстава или апликација према одређеним донаторима, односно другим изворима средстава, посебно у ситуацијама, када је за аплицирање у погледу донаторских средстава претходно потребно израдити одређена истраживања, односно појединачне анализе или прикупљање других релевантних података из садржаја мера овог акционог плана.

Евалуација није могла да изведе закључак о ефикасности интервенција због недостатка квантитативних података, јер је период спровођења акционог плана за који су надлежни носиоци поднели извештај обухватио 3,5 месеца 2021. године.

За спровођење Акционог плана финансијска средства су обезбеђена Законом о буџету Републике Србије за 2021. годину („Службени гласник РС“, бр. 149/20 и 40/21) у оквиру раздела надлежних министарстава или других државних органа који су носиоци појединачних активности из овог акционог плана. Укупна планирана средства по наведеним програмима обухватају и средства за реализацију појединачних активности из Акционог плана, исказана по одређеним појединачним активностима, груписаним у оквиру појединих врста мера, у оквиру вишегодишњих буџетских лимита које одређује Министарство финансија за све буџетске кориснике.

- У Акционом плану нису наведена ни опредељена средства за активност 1.1.3 – додатна едукација чланова радних група и других службеника који се баве управљањем и праћењем економских миграција. Наведено је да извор финансирања представљају донаторска средства, те да ће тај износ бити накнадно дефинисан. Јачање знања, способности, вештина и укупних компетенција запослених у кључним институцијама Републике Србије у овој области (министарства, организације, дипломатско-конзуларна представништва, Национална служба за запошљавање, Републички завод за статистику, Савети за миграције итд.) кроз додатне едукације у области управљања економским миграцијама, као и јачање људских и материјалних ресурса за извештавање и реализацију Стратегије, као и за прикупљање релевантних статистичких података, а посебно Групе за нормативне и студијско-аналитичке послове у области запошљавања и економских миграција и надзор у области запошљавања и Републичког завода за статистику апсолутно мора да буде на првој линији циљева. Императив мора да буде садржај, структура, исходи који се обуком постижу, а не реализована обука сама по себи.
- Активност 1.4.3. захтева спровођење експерименталног модула о међународним миграцијама и дефинише финансијску помоћ ЕУ као извор финансирања. Потребни су подаци докле се стигло у вези са тим.
- Активност 3.4.3: Успостављање берзе стручних пракси за студенте свих нивоа студија – нису опредељена средства премда НАЛЕД континуирано спроводи студентске праксе у сарадњи са Универзитетом у Београду, међутим, није формално успостављена берза стручних пракси за студенте.

Због кратког периода спровођења активности у тренутку вршења оцене, могуће је извести само фрагментирану слику о ефикасности спровођења мера Акционог плана. Водећи се доступним доказима о резултатима и правцима спровођења мера и активности кроз посебне циљеве Акционог плана можемо да закључимо да захтевана средства и учињени трошкови доприносе имплементацији активности Акционог плана и циљева Стратегије.

Оцена релевантност

Оцена релевантности је у први план ставила питања (1) у којој мери су Стратегија и Акциони план релевантни с обзиром на потребе / изазове Србије и да ли су релевантни с обзиром на тренутне потребе и изазове и (2) у којој мери су Стратегија и Акциони план релевантни с обзиром на специфичне потребе заинтересованих страна?

Стратегија полази од становишта да је Република Србија традиционално земља емиграције, али и имиграције и транзитних миграција, те да је питање економских миграција питање општег интереса за Републику Србију и да оно представља како економски, тако и социјални изазов. Анализа показује неспорну релевантност Стратегије и Акционог плана, како са аспекта изазова са којима се Србија у овој области суочава, тако и са аспекта широке групе актера који су укључени у спровођење Стратегије и Акционог плана. Доносиоци политичких одлука у Србији афирмисали су ову тему на бази обухватне компаративне анализе стања и кретања на тржишту рада Републике Србије са ситуацијом у региону и тенденцијама у свету. Дефинисањем ових докумената показали су одлучност у напорима да државна администрација посвети пуну пажњу области економских миграција.

Стратегија о економским миграцијама, разрађена кроз Акциони план за период 2021–2023, као важан стратешки документ јавне политике Републике Србије сада је донета по први пут и неопходно је посвећено праћење показатеља, мера и активности како би се стекао исправан утисак о делотворности, сврсисходности, ефективности и ефикасности дефинисаних планова.

Кључни налази релевантности су:

Стратегија и Акциони план су, несумњиво, врло релевантни и генерално усклађени са потребама Србије и другим кључним стратешким документима, што је анализа кроз Табелу 1 и Табелу 2 показао
Приоритети и стратешки циљеви су адекватно одабрани и дефинисани тако да одговарају тренутним потребама и проблемима економских миграција у Србији;

Оцена повезаност

Анализа повезаности односи се на то:

1. У којој мери су циљеви и активности утврђени Стратегијом и Акционим планом кохерентни са релевантним развојем политике РС?
2. У којој мери су се циљеви и активности утврђени Стратегијом и Акционим планом комплементарним другим интервенцијама државе?

Стратегија и Акциони план су несумњиво врло релевантни и генерално усклађени са потребама Србије и другим кључним стратешким документима, што је анализа кроз Табелу 1 и Табелу 2 показала;
Постоји изразита међусобна повезаност показатеља, мера и носилаца.

На основу анализе, Евалуација оцењује следеће

До сада су остварени следећи квалитети у подручју управљања економским миграцијама:

Успостављање структуре за управљање економским миграцијама. Формирано је **Координационо тело за праћење токова из области економских миграција**. Поред тога, планирано је да се формира и **Радна група за статистику миграција**, која у тренутку извештавања није формирана, али се као супститут појављује Радна група за статистику међународних миграција у оквиру РСЦ, која је формирана 5. октобра 2021. године. НСЗ је започела спровођење мере израде интерне процедуре НСЗ за рад саветника у Миграционим сервисним центрима тиме што је формирана радна група која има задатак израду интерне процедуре за рад саветника у Миграционим сервисним центрима. Формирање ове радне групе сматра се и почетком спровођења мере проширења делокруга рада и **успостављања нових Миграционих сервисних центара** у оквиру Националне службе за запошљавање.

Мера јачања капацитета институција надлежних за праћење миграционих кретања највише је развијена у области едукације чланова радних група и других службеника који се баве управљањем и праћењем економских миграција. Стална обука

запослених у целини је кључна за успешну имплементацију мера Стратегије и Акционог плана и треба даље да буде ојачана и то, посебно, кроз специјализоване тренинге и обуке у области праћења, подстицања и подршку повратним и циркуларним миграцијама.

Координација као императив. У овом тренутку постоји значајан напор различитих тела која спроводе активности којима се јача капацитет за управљање повратним и циркуларним миграцијама и која, у суштини, предузимају компатибилне, сличне, а некада и паралелне активности и контакте са релевантним актерима. Свака активност која има велики број укључених заинтересованих страна, и без обзира на то што су сви или доминантно владина тела, уноси комплексност и представља изазов у координацији и усклађивању активности. У реализацију Стратегије и Акционог плана укључен је велики број заинтересованих страна са дисперзираним ауторитетом за спровођење појединачних активности и мера. Координација је кључна реч за укључивање концепта економских миграција у развојне политике. Предност која се може добити од побољшане координације је удруживање и размена стручности. Економске миграције су сложен и вишедимензионалан феномен, а стручност која се може наћи у различитим организацијама треба да буде коришћена тако да се употребе најбоља знања у сваком тренутку. Позитивно појачавање долази из чињенице да постоји основна инфраструктура неопходна за спровођење активности, да код свих актера постоји пораст свести о значају економских миграција на националном, регионалном и локалном нивоу, као и да је цео процес потпомогнут дугорочним трендом позитивног социо-економског развоја.

Повратак високообразоване радне снаге и стручњака из иностранства. Иако је учење одувек било важно и за појединце и за организације, последња деценија XX века је наговестила да ће учење у новом миленијуму бити императив. Економија заснована на знању (енгл. *knowledge-based economy*) је економија која је у стању да обезбеди производњу, дисеминацију и употребу знања, у којој је знање кључни фактор раста, стварања богатства и запослености, и где је људски капитал, чврсто потпомогнут информационо-комуникационом технологијом, покретач креативности, иновација и генерисања нових идеја. Развијати економију засновану на знању и иновацијама је саставни елемент Стратегије, као и Посебног циља 2. Традиционални приступ учењу појединца, по којем се оно везује за период школовања и по којем школовање претходи запошљавању и у великој мери се тада и завршава, у савременим условима живота и пословања престаје да важи. Темпо развоја нових знања и напредак технологије, са једне, а глобализација светске привреде, са друге стране, афирмисали су знање као кључни ресурс, како појединаца тако и националних економија. Сви горе описани услови афирмисали су нову категорију запослених као доминантну — запослене који обављају знањем интензивне послове (*knowledge workers*). Примери за ове послове су софтвер-инжењери, лекари, фармацеути, архитекте и дизајнери, инжењери разних профила, консултанти, научници, адвокати и читав академски сектор, за које се може рећи да за живот зарађују радећи послове који од њих траже много размишљања и интелектуалног рада. У контексту економских миграција, привлачење запослених из ове групе има много користи: њихова основна специфичност је да они „поседују основна средства за рад“, јер су власници својих знања, стални напредак је и њихов задатак и њихова одговорност и да би дошло до стварног напретка и ширења знања, он захтева и стално подучавање других. Веома значајне напретке у домену привлачења високообразованих може да омогући активност Фонда за науку. Србија је показала да је прилично успешна у привлачењу и задржавању ИКТ стручњака. Млади и високообразовани људи с факултетским дипломама из области економије, дизајна, маркетинга, архитектуре и инжењеринга чине већину дигиталних радника у Србији. У случају ИКТ сектора, везе између миграције и повећања људског капитала добро су утемељене и могу се сматрати успешном причом. Расте заједница телемигранта који живе у Србији, али они раде онлајн за стране клијенте и то је постао њихов примарни извор дохотка.

Развој транснационалног предузетништва. Циркуларна миграција омогућава настанак транснационалних друштвених мрежа које потенцијалним мигрантима могу да обезбеде информације о слободним радним местима у земљи миграције, а са друге стране да обезбеде информације о људским ресурсима у земљи пошитоаца. Изградња оваквих мрежа има значајне користи за послодавце, којима може представљати сигурну платформу за регрутацију

познате и поуздане групе радника, који припадају сродној социјалној мрежи по критеријумима који за послодавце могу да буду важни.

Формирање и континуирано унапређење базе знања о економским миграцијама у Републици Србији. Постоји снажна потреба за смишљеним и систематичним приступом и формирању и дељењу базе знања о циркуларним и повратним миграцијама која би била ризница валидних и вредних научених лекција и најбољих пракси. Основа за то свакако јесте успостављање редовне, ажуриране, синхронизоване статистичке базе за праћење миграционих токова у Републици Србији (по типу комбинована институционално-управљачка и обезбеђење добара и услуга), а предуслови су да постојеће Координационо тело за праћење токова из области економских миграција разматра сва питања везана за овај тип миграција и усмерава рад органа државне управе у вези са економским миграцијама, да се јачају људски ресурси способни за рад на овим пословима, организују додатне обуке, јачају и људски и материјални ресурси за прикупљање релевантних статистичких података и за извештавање. Још даље, овакве базе треба да буду флексибилно дизајниране да омогућавају учење из спроведених пракси, укључујући и прошле грешке, али и пракси других земаља како се не би трошило драгоцену време у „измишљању топле воде“. Зато је важно:

- закључити *билатералне споразуме* са органима и организацијама у земљама дестинација, у циљу ефикаснијег праћења токова економских миграција;
- јачати улогу и проширивање надлежности делокруга рада *Миграционих сервисних центара*, полазећи од чињенице да је њихова улога од великог значаја у информисању потенцијалних миграната, пружању информација о заштити на раду у иностранству, опасностима од експлоатације и др;
- постићи већу координацију на локалном нивоу, односно стратешко и оперативно повезивање локалних Савета за миграције са Канцеларијама за младе и Локалним саветима за запошљавање – односно применити принципе управљања знањем које представља промишљен и систематичан приступ како би се осигурала пуна употреба знања генерисаних на индивидуалном, локалном, националном и интернационалном нивоу, са потенцијалом активног ангажовања индивидуалних вештина, компетенција, мисли, иновација и идеја за стварање ефикаснијег и делотворнијег система.

Области на које је потребно усмерити већу пажњу како би се остварили већи помаци су:

Изградња системског приступа економским миграцијама и дугорочне посвећености државних органа укључивању ове теме у развојне политике. Прво, мора се утврдити да ли концепт циркуларних миграција представља поновљене или једноставно једнократне миграције. Ово је значајна разлика и о томе Евалуација говори када наглашава значај јасног дефинисања концепта циркуларних миграција. Друго, потребно је сагледати позицију теме економских миграција са аспекта развојне политике Србије и то треба да буде на усаглашен начин предочено свим релевантним актерима. Чврсто у вези са тим, и као потпора, стоје налази из компаративних пракси да привремене миграције могу постићи одрживе резултате само када се конзистентно и усклађено уграде у свеобухватну политику миграције.

Недовољни људски и материјални капацитети. Постоји оправдана бојазан да су недовољни људски и материјални капацитети једна од слабости система управљања економским миграцијама. Неадекватан број особља условљен немогућношћу запошљавања, као и недостатак стручњака за миграције су посебна препрека. Иако постоје веома јаки аргументи за уску специјализацију ангажованих на пословима у вези са економским миграцијама у државној управи, чињеница је да миграцијама као темом може успешно да се бави и генералиста са добрим искуством у друштвено-политичким питањима, под условом да се обезбеди адекватна континуирана додатна обука у области економских миграција.

Недовољна и нередовна статистичка евиденција. Република Србија треба да у области статистике миграција побољша и ојача прикупљање података и њихову анализу. Међутим, Евалуација наглашава да овде није у питању

недостатак стручности или слабости у организацији РЗС, већ је то, једноставно, питање додатних ресурса, као што је наведено у пасусу изнад. При томе, треба узети у обзир да се статистика миграције радне снаге не односи само на то ко улази и излази са националне територије и ко на њој борави и колико дуго, већ да представља резервоар информација у вези са запосленошћу, занимањима, платама и другим важним информацијама које су везане за рад и које могу да имају потенцијал да објасне и пруже увид у компликовану тему економских миграција. У наредним периодима за које се буде доносио АП треба добро проценити да ли постоје капацитети за генерисање квалитетних података о економским миграцијама и која је техничка помоћ и ресурси којима се РЗС може оснажити да буде у стању да овим захтевима изађе у сусрет.

Исељавање младог, репродуктивно и радно способног становништва и губитак људског капитала исељавањем. Стратегија економских миграција посебно третира тему „одлива мозгова“ (*brain drain*). Овај прилично рогобатни термин се сада већ уобичајено користи да означи одлазак високообразованог становништва из неразвијених и мање развијених у развијенија подручја. Стратегија износи ставове да се (1) на тај начин поједини региони демографски празне, (2) остају без неопходног развојног потенцијала чиме се озбиљно угрожава њихов економски и демографски опстанак, (3) изазивају поремећаји на тржишту рада, (4) узрокују фискални губици кроз губитак пореских прихода, (5) губи капитал уложен у васпитање и образовање младих који одлазе, јер они односе са собом претходне инвестиције друштва и породице у њихово васпитање и школовање, те да „младо становништво које одлази, рађаће децу, склапати бракове, оснивати породице, разводити се и умирати у месту одредишта“ тако да у целини „... ефекти одласка младих у иностранство укључују губитке пореских прихода, потенцијалних будућих предузетника, недостатак квалификованих радника, иновативних идеја, уложеног новца у образовање и губитак здравствених и образовних услуга. Тиме држава губи оно што је инвестирала у васпитање, школовање, образовање и обучавање људи који постижу врхунске резултате, али исто тако губи и то што се инвестициони капитал у образовање и обучавање не враћа матичној држави, већ се поклања земљи пријема високообразованих и стручних кадрова.“ (Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године („Службени гласник РС“, број 21/20).

Једно недавно истраживање (Арандаренко, 2022) доводи у питање овај доминантни наратив о „одливу мозгова“ као главном забрињавајућем аспекту српске емиграције – да Србију напуштају углавном млади и образовани, да су они који оду боље образовани и талентованији од оних који остају, да Србија има најмањи капацитет у свету да задржи таленте и да већина – две трећине или више – студената и младих жели да напусти земљу (Арандаренко, 2022; Светска банка, 2019). Овај став образлаже прецизнијим низом података. У овој оцени ми се нећемо дубље бавити укрштањем статистике, само ћемо скренути пажњу на апсолутну неопходност веома прецизног прикупљања података, пажљиве обраде и још пажљивије интерпретације, како се сасвим добро протумачени или искривљени делови информација из веома компликоване миграционе статистике не би претворили у широко распрострањено „опште знање“.

Оцена Посебног циља 5

Посебни циљ 5 се односи на стварање услова за праћење, подстицање и подршку повратним и циркуларним миграцијама. Институција одговорна за праћење и контролу реализације је Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. Дефинисани показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода) су:

- Успостављени механизми на националном и локалном нивоу за управљање повратним и циркуларним миграцијама;
- Урађена анализа о мерама за подстицање повратка припадника дијаспоре;
- Успостављени механизми праћења и извештавања на националном и локалном нивоу (дефинисане надлежности, методологија праћења и процедуре праћења и извештавања).

Посебни циљ 5 је развијен кроз две мере: (1) Успостављање и институционализација програма повратних и циркуларних миграција и њихова већа друштвена афирмација и (2) Развој механизма редовног праћења повратних и циркуларних миграција.

Стратегија недвосмислено дефинише да је потребно (1) јачати одговарајуће техничке и људске капацитете у циљу унапређења прикупљање података о повратним и циркуларним миграцијама; (2) спровести квантитативна и квалитативна истраживања феномена, јер ови типови кретања нису у довољној мери препознати као развојна шанса; и (3) креирати мере и програме подршке за укључивање повратника, сагледане као динамичан, двосмерни процес међусобне интеракције, који захтева не само активности националних, регионалних и локалних власти, већ и посвећеност локалне заједнице и повратника. Поред тога наша анализа је утврдила и следеће:

Разумевање концепта циркуларних миграција захтева јасно дефинисање и операционализацију овог појма. Европска комисија је 2005. године формулисала циркуларне миграције као „мобилност радника између земље порекла и земље одредишта“. Циркуларне миграције тако представљају облик миграције којим се управља на начин који омогућава одређени степен легалне мобилности између две земље (на пример, поновљено привремено запошљавање радника који су раније учествовали у програмима миграције.) Према ставу Комисије, миграције овог типа имају посебну вредност: (1) у области трансфера знања између земље порекла радника и земље њиховог одредишта, који може да буде од посебног значаја за ублажавање негативних последица „одлива мозгова“ и (2) у изградњи односа између матице и дијаспоре кроз инвестиционе токове дијаспоре ка матици и креирање повољних утицаја на тржиште рада кроз нове могућности запошљавања.

Европски парламент је 2007. године понудио донекле другачији поглед на циркуларне миграције. Према њиховом схватању, циркуларне миграције представљају концепт наизменичног боравка у матици и земљи домаћину који пружа велике могућности за развој обе земље и препоручили су Европској унији и њеним државама чланицама да промовишу овај облик миграције.

Преглед литературе показује да је могуће усвојити ужу или ширу дефиницију циркуларних миграција. Ужа дефиниција циркуларне миграције посматра као присуство у страни земљи мање од једне године, поновљено током времена и за кратак период. Могуће је идентификовати различите поткатегије унутар овога: привремена / сезонска миграција, несезонски рад са ниским надницама, мобилност професионалаца и припадника академске заједнице, транснационални предузетници.

Шира дефиниција се односи на повратак миграната у место порекла након дужег периода у иностранству, без наговештаја сезоналности. Шира дефиниција циркуларности је данас доминантна. Замера јој се то што не узима у обзир питања као што је дужина времена проведеног у свакој земљи, правни статус радника и врста посла коју радник обавља за то време.

За Стратегију и за Акциони план било би од велике важности да постоји јасна дефиниција појма циркуларних миграција. Пошто ова дефиниција није укључена, у различитим периодима, на различитим нивоима и од различитих актера се може очекивати да на различити начин приступе концепту циркуларних миграција, њеном разумевању, операционализацији и примени.

Циркуларне миграције подразумевају поновљена кретања напред и назад између матичне земље и једне или више земаља одредишта. Циркуларне миграције се повезују са очекивањима узајамне користи, како за матицу тако и за земљу одредишта. Социо-економски мотиватори и предности циркуларних миграција су добро познати и описани у литератури. Најчешће се наводи да циркуларне миграције имају неколико важних предности: (1) Циркуларни мигранти попуњавају недостатак радне снаге у земљи домаћину; (2) Ови мигранти не остају у земљама домаћинима ако не могу наћи посао, те тако не оптерећују економију статусом незапосленог; (3) Дознаке које мигранти шаљу кући доприносе економском развоју земље у коју се шаљу; (4) Циркуларне миграције уносе потпуно нову перспективу у драматично разумевање „одлива мозгова“ и подстичу пренос вештина и знања, и најзад, (5) Сами циркуларни мигранти имају користи од мобилности јер унапређују своја знања и вештине проточношћу кретања између земаља кроз константно освежавање искустава.

Повећано интересовање за циркуларне миграције, међутим, доводи до питања о разликама у социо-економским карактеристикама између циркуларних / поновних миграната и миграната који се трајно враћају у матичну земљу (обично после првог путовања). Њихово процењивање би могло бити фундаментално у разумевање начина на који се миграцијом може ефикасније управљати у корист и земље пошиљаоца и земље пријема.

У фокусу мере 1.5.1. је **устостављање и институционализација програма повратних и циркуларних миграција и њихова већа друштвена афирмација**, а развијена је кроз 8 активности.

5.1.1. Стварање услова за подршку повратницима и циркуларним мигрантима кроз програме Фонда за иновациону делатност

5.1.2. Подстицање повратка припадника дијаспоре и њиховог радног ангажовања

5.1.3. Сарадња са представништвима привредних комора, завода и других институција страних земаља

5.1.4. Промовисање и редовна евалуација мера Водича кроз мере подршке за развој иновативне привреде

5.1.5. Спровести евалуацију програма сарадње српске науке са дијаспором Фонда за науку са препорукама за унапређење ефикасности програма

5.1.6. Закључивање билатералних споразума у области запошљавања

5.1.7. Израда детаљне анализе о могућностима ангажовања стране радне снаге у Републици Србији

5.1.8. Унапређење сарадње са Регионалним саветом за сарадњу (РСС) о различитим видовима мобилности у региону

До сада,

- Нема извештаја МПНТР у вези са стварањем услова за подршку повратницима и циркуларним мигрантима кроз програме Фонда за иновациону делатност. МПНТР је имало низ других активности које се могу индиректно довести у везу и које могу да имају ефекте на реализацију и ове активности, али је неопходно унети додатно фокусирање и експлицитно таргетирање циркуларних миграната кроз програме подршке Фонда за иновациону делатност.
- МРЗБСП је приступило реализацији циљева подстицања повратка припадника дијаспоре и њиховог радног ангажовања кроз подршку дугорочном повратку укупно 16 квалификованих експерата, припадника дијаспоре из Немачке, у Србију; краткорочном ангажману 11 квалификованих експерата, припадника дијаспоре у Немачкој, у Србији; ангажману 3 организације из дијаспоре у Немачкој за спровођење пројеката у Србији и 10

оснивача кроз јавни позив Пословне идеје за развој. Очито је да је и у овим активностима апсолутни нагласак на повратницима, а не на циркуларним мигрантима, те препорука иде у правцу веће афирмације подршци радном укључивању циркуларних миграната. Циркуларне миграције данас су засноване на континуираном, дугорочном и флуидном односу међу земљама које заузимају оно што се сада све више препознаје као јединствен економски простор. У новом окружењу, револуционарни развоји у транспорту и комуникацијама доводе до глобализације инвестиција, док производња и потрошња, дужи и флексибилнији уговори о раду, опције поновног уласка и флексибилна права на боравак смањују вероватноћу трајног исељавања. Зато данас мобилност није само физичка, већ постоји и виртуелна димензија. Учешће у многим активностима из задовољства и посла може се обавити на виртуелним платформама. Мигранти се, такође, могу питати колико често телефонирају кући или одлазе на веб-странице своје земље итд.

- Нема извештаја МРЗБСП у вези са сарадњом са представништвима привредних комора, завода и других институција страних земаља.
- Активност промовисања и редовне евалуације мера Водича кроз мере подршке за развој иновативне привреде је у врло динамичној реализацији у шта је укључен програм *Тачка повратка* и цео Кабинет председнице Владе. Од 1. марта 2022. године на снагу су ступиле додатне мере подстицаја за истраживање и развој. У циљу промоције конкретних мера за подршку запошљавања повратника у Србију, програм *Тачка повратка* редовно путем својих канала информише о повластицама које се пружају кроз наведене мере, док је, такође, одржана радионица намењена службама људских ресурса великих компанија. Такође, активно се пружа директна подршка свим потенцијалним повратницима којима је потребна подршка ради коришћења подстицаја. У наредном периоду је планирана реализација додатних обука које имају за циљ подизање свести и упознавање послодаваца, предузетника и потенцијалних повратника о могућностима које пружају мере представљене у Водичу. И овде, као и код других активности, нема довољно нагласка на препознавање потенцијала циркуларних миграција и развијање специфичних мера, активности и показатеља у вези са том категоријом миграната.
- Фонд за науку има значајан потенцијал за афирмацију циркуларних миграција кроз програме научне сарадње српске науке са дијаспором. Кроз програме фонда може да се оствари значајан напредак у области трансфера знања између научно-истраживачких организација из Србије и дијаспоре, који може да буде од посебног значаја за ублажавање негативних последица „одлива мозга“, као и изградњу односа између матице и дијаспоре кроз токове информација и знања од дијаспоре ка матици и креирање повољних утицаја на тржиште рада кроз нове могућности научне сарадње.
- Нема извештаја МРЗБСП у вези са закључивањем билатералних споразума у области запошљавања.
- У вези са израдом детаљне анализе о могућностима ангажовања стране радне снаге у Републици Србији обезбеђена је експертска подршка за проналажење најпогоднијих модела идентификовања дефицитарних занимања на тржишту рада, као основ развоја стратегија ангажовања стране радне снаге и израде подзаконских аката који омогућавају њихову примену.
- Нема извештаја МРЗБСП у вези са унапређењем сарадње са регионалним саветом за сарадњу (РСС) о различитим видовима мобилности у региону.

У фокусу мера 5.2 је развој механизма редовног праћења повратних и циркуларних миграција кроз успостављање методологије за квантитативно и квалитативно праћење, извештавање о повратним и циркуларним миграцијама укључено у Миграциони профил Србије, дефинисање и увођење адекватних индикатора за праћење циркуларних и повратних миграција у Миграциони профил РС и спровођење полазног истраживања и припрема и спровођење трогодишњег плана за истраживања о циркуларним и повратним миграцијама. За сада ни о једној од ових активности нема извештаја о спровођењу.

Мере које одговарају Посебном циљу 5, а нису под његовом капом:

Мера 3.3: Израда посебних програма и пројеката за повратак високообразоване радне снаге.

Носилац мере је МПНТР и односи се на укљученост новодошлих докторанада и доктора наука повратника у домаћи научни систем. Ово је мера која одговара и као показатељ реализације Посебног циља 5 и као таква треба да буде праћена и у контексту Посебног циља 5.

Мера 3.4: Омогућавање одговарајућег стручног оспособљавања и стручног усавршавања младих и стварање услова за њихов повратак кроз повећање броја места на докторским студијама финансираних из буџета, за студенте у областима од посебног значаја за развој Србије, јачање подршке за улазак и останак у високом образовању за подзаступљене категорије у високом образовању, успостављање брзе стручних пракси за студенте свих нивоа студија и стипендирање школарине и боравка најбољих студената из Србије у приоритетним областима за докторске и постдокторске студије на престижним светским универзитетима у тим областима, уз обавезу повратка у Републику Србију – треба да буду праћене у контексту Посебног циља 5.

Мера 3.5: Подстицање мобилности студената и истраживача и јачање капацитета високошколских установа за привлачење страних студената и истраживача. Носилац мере је МПНТР и односи се на повећану мобилност студената, укљученост престижних страних научника у домаће научне установе, повећано учешће страних студената на размени у студенској популацији, број студијских програма за студирање на енглеском језику, број студената уписаних на студијске програме на енглеском језику и повећана међународна препознатљивост високог образовања у Србији – треба да буду праћене у контексту Посебног циља 5.

РЕФЕРЕНЦЕ

Акциони план за период 2021–2023. године за провођење Стратегије о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године („Службеном гласнику РС“, број 89 од 15. септембра 2021. године)

Арандаренко М., 2022, Миграције, квалификације и тржиште рада, Национални извештај о људском развоју – Србија 2022 – Људски развој као одговор на демографске промене

Закон о азилу и привременој заштити („Службени гласник РС“, број 24/18)

Закон о граничној контроли („Службени гласник РС“, број 24/18)

Закон о граничној контроли („Службени гласник РС“, број 24/18)

Закон о дијаспори и Србима у региону („Службени гласник РС“, број 88/09)

Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености („Службени гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 38/15, 113/17 – др. закон и 113/17)

Закон о запошљавању странаца („Службени гласник РС“, бр. 128/14, 113/17, 50/18 и 31/19)

Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС“, бр. 55/13, 101/17, 27/18 др. закон и 10/19), Закон о средњем образовању и васпитању („Службени гласник РС“, бр. 55/13, 101/17, 27/18 – др. закон и 6/20) и Закон о високом образовању („Службени гласник РС“, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 73/18, 67/19 и 6/20)

Закон о странцима („Службени гласник РС“, бр. 24/18 и 31/19)

Закон о странцима („Службени гласник РС“, бр. 24/18 и 31/19)

Закон о управљању миграцијама („Службени гласник РС“, број 107/12)

Закон о условима за упућивање запослених на привремени рад у иностранство и о њиховој заштити („Службени гласник РС“, бр. 91/15 и 50/18)

Законо о запошљавању странаца („Службени гласник РС“, бр. 128/14, 113/17, 50/18 и 31/19)

Законом о пребивалишту и боравишту грађана („Службени гласник РС“, број 87/11)

Извештај о реализацији Акционог плана за период 2021–2023. године за провођење Стратегије о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године (доступно на: <https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/ostalo/sektor-za-rad-i-zaposljavanje/akcioni-plan-za-period-2021-2023-godine-za-sprovodjenje-strategije-o-ekonomskim-migracijama-republike-srbije-za-period-2021-2027-godine>)

Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године („Службени гласник РС“, број 22/15) и Акциони план за период од 2018. до 2020. године

Стратегија супротстављања ирегуларним миграцијама у Републици Србији за период од 2009. до 2014, а потом и за период од 2018. до 2020. године, са пратећим Акционим планом („Службени гласник РС”, број 105/18)

Стратегија за управљање миграцијама („Службени гласник РС”, број 59/09) и Акциони план из 2011. године

Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године („Службени гласник РС”, број 21/20

Стратегија очувања и јачања односа матичне државе и дијаспоре и матичне државе и Срба у региону („Службени гласник РС”, бр. 4/11 и 14/11)

Стратегија реинтеграције повратника по основу Споразума о реадмисији („Службени гласник РС”, број 15/09)

